

Izhaja, izvenredni ponedeljek, vsak dan zjutraj. Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. Dopolni naj se pošilja v Trst, in od: Anton Gerbec. — Lastnik tiskarne Edinost. Tisk tisk. — Edinost. — Znaša za mesec L. 7. — 3 mesece L. 19.50, pol leta L. 32. — in celo leto L. 60. — Za inozemstvo mesečno 4 lire več. — Telefon uredništva in uprave št. 11-57.

EDINOST

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm.) — Oglasi trgovcev in obrtnikov um po 40 cent. osmerica zahvale, poslenice in vabila po L. 1. — oglasi denarnih zavodov um po L. 2 — Mail oglasi po 20 cent. beseda, najmanj po L. 2. — Oglasi, naročena in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

ŠE NA RAZPOTJU!

Tisti, ki so menili, da bo dan 18. marca leta 1923. po Kristovem rojstvu — mišljena nedelja — dan velikih dogodkov in usodnih odločitev za jugoslovensko državo, so doživeli presenečenje. Eni v svoje zadovoljstvo, drugi pa v ožlovoljenje.

Veliki sestanek Radićevih pristavev — poslanecv ni prinesel nikakih razburljivih dogodkov in nikakih definitivnih odločitev. Iz vseh razprav na sestanku, posebno pa iz izjav Radića samega, izhaja, da množni prekoračilo Rubikona — kakor je prekorlačil Cezar 1. 49. pred Kristom to malo reko med Galijo in pravo Italijo — in da noče še podreti vseh mostov, ki bi mogli dovesti do pogajanj med njim in Belgradom. Priča za to je dejstvo, da je sam, osebno, vodil deputacije ki pokrajinskemu namestniku, da je zastavil besedo, da se bo vse mirno vršilo, da se ne bodo razvijale nobene republikanske zastave, da ne bo dopuščal, da bi na sestanku kdo žalil kralja in državo! In res se je vršilo tako, kakor je Radić obljubil. Lojalno je držal besedo.

Na drugi strani pa je treba priznati, da sklepi, ki jih razglasa Radić v svojem proglasu na Hrvate, Srbe in Slovence, ne dopuščajo nikakega dvoma na tem, da pot do sporazuma ne bo lahka, marveč strma z velikimi zaprekami. Radićev stališče je: najprej sporazum, potem pogajamo v Belgradu in bomo sodelovali na uredbi države. Stališče belgrajskih merodajnih krogov pa je: Hrvate naj pridejo v Belgrad, potem se bomo pogajali z njimi. Radić govori še vedno o »divnem veličanstvenem republikanskem kolu« — h kateremu pristavev tudi Nemce in Madžare v Jugoslaviji; Belgrad govori, da bi priznanje suverenosti države SHS more tvoriti podlago za sporazum. Z drugo besedo: Radić mora brezpogojno priznati — državo! Ta poslednji trdi nadalje, da so Hrvate »poslehen narod«; »belgrajski vladodržci« — kakor jih označa on — pa so na stališču, da so Hrvate »hrvatski del skupnega troimenega naroda«.

Kakor vidimo, sta si stališči na tej in oni strani tako nasprotni, da bi morali misliti, da je vsak sporazum nedosegljiv. Pa so še drugi momenti v proglasu s sestanka od minule nedelje, ki niso prikladni, da bi boljše razpoloženje za sporazum — tako na tej, kakor na drugi strani. Proglas prihaja s trpkimi rekriminacijami in hudimi obtožbami. Očita belgrajskim oblastnikom, da hočejo Hrvatski ugrabiti vse njeno narodno in državno imetje, da hočejo zlasti vprašanje agrarne reforme rešiti nasprotno stoletnim ustaljenim načelom »svobodne kmečke zemljiške posesti«. Očita tudi »belgrajska nasilja in zločine«. Nikdo ne more tajiti, da se je do sled od vladne strani mnogo gresilo. Vprašanje pa je le, ali je Belgrad edini kriv na tem. Marsikaj, kar se je zgodilo zgrešenega, bi se ne bilo zgodilo, če bi bili Hrvate šli v Belgrad, če bi bili na kompetentnem mestu uveljavljali svoje priporočila in zahteve, če bi bili v skupščini vrgli na tehnično vso veljavnost in težo svojega zastopstva.

Vprašanje je tudi, ali je umestno, da zaključki nedeljskega sestanka govorijo o možnosti, da se hrvaško zastopstvo zopet obrne za pomoč do evropskih in tudi drugih parlamentov, posebno pa do ameriške Unije. Obžalovati je to tudi s hrvaškega stališča, ker so se vsi taki dosedanja pozikusi izjalovili in kažejo vsa izkustva, da ta pot ne donaja uspehov. Tako je bilo in ni pričakovati, da bi bilo v bodoče drugače. Tudi črnogorski separatisti so se morali udati, dasi so imeli staro zgodovinsko državo in dinastijo in čeprav je imela ta

dinastija zaslombo v veliki italijanski državi pri prizadevanju za vzpostavitev prejšnje vladavine. Tudi se nam ne zdi umestno, da zaključki odrekajo Srbom politično zrelost, Hrvatom pa je pripisujejo v polni meri. O tem bi se dalo mnogo razpravljati.

To bi bile temne, vznemirljive točke v nedeljskih zaključkih Radićevih sestankov. Je pa tudi svitla nadebuda točka. Priznavajo, da je hrvaški narod v »današnjih mednarodnih mejah Srbov, Hrvatov in Slovencev tako ujedinjen, kakor ni bil še nikoli v svoji zgodovini! Hrvatska, Slavonija in Dalmacija so združene. Tudi z evropskega in svetovnega stališča da je ta okvir potreben. In Radić je pripomnil, da se ta okvir ne sme razbiti! S Srbi se bomo prerekali — je rekel — ne ločimo se pa od njih!

Ni treba nič drugega, nego da hrvaško zastopstvo izvaja logične posledice iz te ugotovitve. Naj se le »prerekaajo«, to je njih neoporečna pravica. Ali prerekaajo naj se na pravem mestu, na zakonitem torišču, v parlamentu! Tam morejo veliko doseči. Morejo izvajati tudi drugačen režim. S tem, da priznavajo, da je sedanji okvir najprimernejši tudi za hrvaški narod, priznavajo obenem veliko nevarnost, ki bi nastala zanje, če bi se ta okvir razbil. Na loga vseh sestavnih delov jugoslovenske države more biti torej v njih najvišjem interesu le ta, da sodelujejo za najprimernejšo in za vse dele zadovoljivo notranjo uredbu države.

Pa še en zelo tehten pomislek je, ki bi ga Radić ne smel prezirati. Računa na sodelovanje Bosancev in Slovencev. O Spahu, ki ima sedaj vse bosanske politične niti v svojih rokah, gre glas, da je za državotvorno, torej pozitivno in aktivno politiko. Iz Belgrada pa prihaja vest, da se mudi tamkaj v imenu SLS urednik Smodej in da konferira z različnimi politikmi. Izjavil da je, da SLS nikakor ne mara abstinencije politike, marveč da hoče sodelovati na parlamentarnem delu. Vredite! SLS vedo pač, da le aktivna politika, računanje z resničnostmi, more preprečiti škodo in domašiti koristi. Kaj bi pomenilo potem hrvaško zastopstvo doma v zapetku?! Državni stroj bi se vrtil dalje. Dobro ali slabo, ali — vrtil bi se. In posledica bi bila, da bi v Belgradu odločali tudi o Hrvatih — brez Hrvatov! Ali bi bilo to koristno zanje? Ali ne bi bila abstinencija politika golo zanikanje vsakega smotrenega računanja z danimi dejstvi? Moder politik pa mora vedno računati za dejstva.

In gospod Radić je veteran v političnem življenju. Politik, ki ima za seboj mnogo izkustev. V tem je menda razlog, da sicer še vztraja pri svojem programu in da noče nič odlegniti od svote svojih starih zahtev, kar je človeški umljivo, ker bi se sicer postavil v nekoliko krivo luč pred svojimi masami, da pa vendar ni še odločil, da se ni izpregovoril zadnje jasne besede: ali pojde v Belgrad, ali ne. Še je na razpotju. Še je dana možnost, da odneha od politike neizprosnega zanikanja in da krene na pot pozitivnega in aktivnega sodelovanja. In to pot more storiti sedaj tem lažje, ker je doživel veliko zadovoljenje. Ne mislimo tu na njegovo zares sijajno zmago na volitvah, na dejstvo, da je on danes dejanski vodja hrvaške politike. Mislimo marveč na dejstvo, da ga Belgrad — kakor govorijo razne vesti — ne odklanja več, marveč da je pripravljen za pogajanja z njim. Ta belgrajska pripravljenost mu odpira most za časten prihod v Belgrad.

Italija

Zakaj potuje poljski minister znanjih stvari v Italijo?

RIM, 28. »Giornale d'Italia« piše, da je prihod poljskega ministra znanjih stvari v Italijo določen za četrtek. V Milanu bo imel poljski minister kratek sestanek z ministrskimi predstojniki Mussolinijem. »Giornale d'Italia« smatra, da je to potovanje v zvezi z zadnjim sklepom poslaniške konference glede poljskih vzhodnih neja. Istočasno s tem sklepom je g. Suzyński začel svoje obiske pri vladah velelasti. Glede Italije se da sklepati, da ima sestanek z g. Mussolinijem samo namen izraza hvaležnosti italijanski vladi za njeno delovanje v vprašanju, ki se tičejo Poljske. Razen tega je Poljska prizadeta na tem, da se sklep poslaniške konference tudi ratificira. Mogoče je, da se bo govorilo tudi o dogodkih na Ruskem.

Jugoslavija

Radićeva skupščina in napetost v Belgradu

LJUBLJANA, 28. Današnji »Slov. Narod« objavlja pod večeršnjim datumom iz Belgrada: Včeraj ves dan, posebno popoldne, je belgrajska javnost z veliko napetostjo pričakovala prvih pozitivnih vesti o nedeljski Radićevi skupščini v Zagrebu. Prve vesti, da je skupščina potekla popolnoma mirno in v največjem redu brez vsakega incidenta, je Belgrad pozdravil z radostjo. Splošno je zavladalo prepričanje, da se med strankami, ki so za revizijo ustave, Radićem in drugimi faktorji do-

Popoldne je bila dolgotrajna seja ministrskega sveta, ki je trajala od 16. do 20.30. Navzočni so bili vsi ministri, tudi minister vojne in mornarice je do zaključka seje prisostvoval debati, ki je bila v glavnem osredotočena na notranjepolitični položaj. Ministrski svet je premetoval položaj na Hrvaškem in v Slavoniji v zvezi s poročili pokrajinskega namestnika dr. Cimića o nedeljski Radićevi skupščini v Zagrebu. Ministrski svet ni storil nikakih definitivnih sklepov, čeprav je pretresal vse modalitete in vse pogoje za orijentacijo napram Radiću. Pričakovati je, da bo radikalna stranka kljub čakanju v najkrajšem času objavila javnosti svoje načelno stališče v vprašanju srbsko-hrvaškega spora. Pred vsem pa radikali sedaj pričakujejo pozitivnih obvestil o uspehih pogajanj, ki se imajo vršiti tekom današnjega dneva med Radićem, dr. Korošcem in dr. Spahom.

Ministrski svet bo danes popoldne nadaljeval politično debato.

Sedanja politična situacija se nahaja še vedno v znaku negotovosti. Nje težžje dni se odloči, v kako smer krene državna politika. Nekateri politični krogi zopet forsirajo misel o novih volitvah.

Radićev manifest na narod

ZAGREB, 27. Sinoči pozno zvečer je izšla posebna izdaja Radićevega »Slobodnega Doma«. Priobčuje manifest novoizvoljenih Radićevih poslancev hrvaškemu seljaku in obenem tudi tekst resolucij, ki so bile sklenjene na nedeljski skupščini poslancev Hrvatske republikanske seljačke stranke. Manifest na hrvaški narod apelira med drugim z ozirom na izid volitev na junaške Sumadince in na Slovence. Na Sumadince apelira, da se stori sporazum med hrvaškim in srbskim narodom, da pa naj junaška Sumadija odstrani belgrajske vladodržce, ki nočejo priznati hrvaškega imena, niti hrvaške domovine. Manifest je dalje namenjen tudi Slovincem ter jih poziva, da stopijo v bran za svobodo in pravične zahteve hrvaškega naroda in da bo obema bratskima narodom skoraj nastopila nova doba, ko se izpolni upravičene zahteve Hrvatov. Manifest kliče Slovence, da začno skupno s Hrvati in z bratskim srbskim narodom borbo za sporazum in ravnopravnost.

»Slobodni Dom« dalje priobčuje vsebino resolucij, ki so bile sprejete na nedeljski skupščini. Resolucije se v glavnih potezih glase tako-le:

I. Temelj vsem ciljem hrvaškega narodnega zastopstva ostaja še nadalje isti: 1.) Tolmačenje, spoštovanje in izvrševanje volje hrvaškega naroda; 2.) popolna in neomejena narodna samoodločnost; 3.) praktični pacifizem in realni humanizem, ki se more oživotvoriti samo v seljaški republiki.

II. Resolucije dalje navajajo smernice politiki hrvaškega narodnega zastopstva, naglašujot:

»Politika hrvaškega narodnega zastopstva gre i nadalje za pravičen in trajen sporazum s srbskim narodom. Prvi in glavni cilj politike hrvaškega narodnega zastopstva je oživotvoriti človečanske in republikanske cilje hrvaškega naroda.

Po teh ciljih je urejena celokupna politična taktika ter vprašanje o prihodu ali ne prihodu hrvaškega narodnega zastopstva v Belgrad.

Med nadaljnjimi točkami je zelo važna četrta točka, ki naglašuje kontinuiteto hrvaške države. Načelnega značaja pa so tudi točke V., VI. in VII.

Peta točka naglašuje:

Hrvaško narodno zastopstvo smatra za neveljavne in za hrvaški narod neobvezne vse zakone, naredbe in akte belgrajske vlade, ki se nanašajo na nesporno državno ozemlje Hrvatske, ker so bili ti zakoni izdani brez odobrenja hrvaškega državnega sabora. Hrvatsko narodno zastopstvo posebno naglašuje za neveljavne in brez vsake pravne obveznosti vse belgrajske zakone o posojilu, ki imajo obremenjati Hrvatsko. Narodno zastopstvo proglašuje za neveljavne tudi vse belgrajske zakone, odredbe in akte, ki se tičejo državne in narodnega premoženja Hrvatske in se tičejo agrarne reforme.

Hrvaško narodno zastopstvo smatra odredbe belgrajskih vladodržcev v vprašanju javne uprave Hrvatske za uzurpacijo. Končna točka proglašuje hrvaško narodno zastopstvo za ravnopraven parlament. V slučaju, da ostane poskus za sporazum brez uspeha in da ne pride do nikakih rezultatov, namerava hrvaško narodno zastopstvo apelirati kot od naroda izvoljeni parlament na vse evropske in svetovne parlamente, predvsem pa na kongres severnih ameriških držav, ki je nepristranski.

Pošči poročila kralju o zagrebških resolucijah — Govorica o razpustu skupščine

BELGRAD, 28. Na včerajšnji seji ministrskega sveta so ministri razpravljali o Radićevih resolucijah, katerih popolno besedilo je sprejela vlada šele včeraj.

Ko se je vršila seja ministrskega sveta, je predsednik vlade Pašić odšel okoli 18. ure na dvor. Pašić je kralju poročal o političnem položaju in mu izročil Radićeve resolucije. Nato je bil na dvor pozvan tudi minister vrh Ljuba Jovanović.

Dočim sta bila ministri Pašić in Jova-

nović v avdijenci, je ministrski svet sklepal o resortnih vprašanjih. Ministrstvu za šume in rude se je dovolilo; da sprejme licitacijsko ponudbo Eskomptne banke (glavni radićevski financir) in Prve hrvaške štedionice v Zagrebu ter tvrdke Moric Drach iz Vinkovcev za nakup drv, in sicer v zagrebški direkciji za 14 in pol milijona, a v sarajevski za 20 milijonov.

Ker se minister Omerović po vsej priliki več ne vrne v Belgrad, je imenovan za namestnika ministra trgovine in industrije minister pravde dr. Laza Marković. Hkrati je bil minister Marković pooblaščen, da bo dajal informacije novinarjem o notranji situaciji in o politiki vlade. Minister bo sprejel novinarje vsak dan ob desetih dopoldne.

Nato je minister Lunanji del dr. Ninčić sporočil, da je dobil iz Rima obvestilo, da je italijanski ministrski predsednik Mussolini izdal naredbo, po kateri se mora bivši črnogorski ministrski predsednik Plamenac v roku treh dni izseliti iz Italije.

Zatem je bil sprejet sklep, po katerem se sremška županija administrativno in finančno podreja novosadski finančni direkciji.

BELGRAD, 28. Včerajšnja poluradna »Tribuna« piše, da so volitve edini izhod iz sedanjega položaja. Nove volitve bi se imele izvršiti meseca avgusta in ni gotovo, ali poveri kralj izvedbo novih volitev samim radikalcem. »Tribuna« trdi nadalje, da se že vrše razgovori med Pašićem in Pribičevićem zaradi ustvaritve platforme na podlagi stanja od 16. decembra 1922. Volitve naj bi izvršila nova koalicijska vlada z geslom: »Za vidovdansko ustavo!«. »Novosti« prinašajo razgovor z Davidovićem, ki je izjavil, da je z uspehom zadnjih volitev popolnoma zadovoljen. Demokratska stranka je kljub nasilju radikalcev pridobila mnogo glasov. Izhod iz sedanjega položaja so po njegovem mnenju le volitve. Ne moremo nikakor reči, da bi bila vidovdanska ustava dobra ali slaba, ker se še ni izvršila v praksi in udeleževala v življenju.

Muslimani za revizijo ustave

ZAGREB, 27. Včeraj dopoldne je prišel iz Sarajeva v Zagreb šef jugoslovenske muslimanske organizacije dr. Spaho v spremstvu poslanca Ajanovića. Prišel je semkaj, da se razgovarja z Radićem o politični taktiki. Tekom včerajšnjega dneva dr. Spaho ni stopil v stike z Radićem, ker je bil ta preveč zaposlen s konferencami v strankinem vodstvu. Uredniku zagrebških »Novosti« je zvečer dr. Spaho kratko pojasnil motive svojega prihoda v Belgrad. Do sedaj se še v nikakav pravecu ni pojasnilo razmerje med dr. Radićem in Spahom. Spaho je priznal, da je prišel v Zagreb v svrhu razgovora z Radićem, ima pa obenem tudi popolnoma privatno in zelo važno nalogo. Na vprašanje glede njegove politične orijentacije, je dr. Spaho izjavil, da njegova skupina absolutno ne odstopi od političnih smernic, ki so začetne v programu, objavljenem povodom razkola v muslimanski organizaciji. Dognava pa se iz dr. Spaho bližnjih krogov, da Radić ne sme pričakovati podpore jugoslovenske muslimanske organizacije v slučaju izvenparlamentarne opozicije. Dr. Spaho ni republikanec, marveč izrazit monarhist, ki je cdločen, se udeležiti na strani opozicije rednega parlamentarnega dela. Radić dobi podporo muslimanske organizacije, če pride v Belgrad in tam začne akcijo za revizijo ustave. O ustanovitvi kakega Spaho-Korošec-Radićevskega bloka se ne more govoriti. Mogoča je le skupna akcija oziroma skupen nastop na gotovi bazi.

Delegat Popović nagloma umrl

BELGRAD, 28. Po poročilih iz Rima je v nedeljo 25. t. m. na nagloma umrl jugoslov. delegat na konferenci o Južni železnici dr. M. Popović. Truplo prepeljejo v Belgrad. Delegat dr. Popović je slev kot izborni strokovnjak v finančnih strokah. Sodeloval je vedno pri vseh trgovskih pogajanjih in zaključkih trgovinskih pogodb, ki jih je sklepala kraljevina SHS z različnimi državami.

Jugoslavija in Bolgarska

BELGRAD, 27. Tukajšnji »Trgovinski glasnik« pozdravlja uspeh konference v Nišu in naglašuje, da je s povoljnim uspehom te konference, ki je imela urediti obmejne odnose, narejen prvi korak za pomirjenje med Srbi in Bolgari in dosego trajne srbsko-bolgarske skupnosti in s tem skupnosti med Jugoslavijo in Bolgarsko. S tem je odstranjen edini vzrok in povod srbsko-bolgarskemu sporu in mirnji. Pomirjenje in dcsega srbsko-bolgarske skupnosti bo epohalni dogodek ne samo za oba naša naroda in obe naši državi, temveč tudi za naš položaj v svetu in celo tuži za mednarodne odnose v Evropi. Obe naši državi morata imeti svoboden izhod na Egejsko morje. Od Bolgarov je odvisna ustvaritev tega velikega dela.

Značilne so izjave, ki jih je dal novinarjem predsednik bolgarske delegacije polkovnik Nojkov. Polkovnik Nojkov je govoril o važnosti konference in njenih uspehih in je izjavil:

»Dejstvo, katero jaz smatram za mnogo važnejše, je to, da je po toliko vojnah svet videl ponovno predstavnike obeh vlad na sestanku, da iščejo sredstva za sporazum in vprašanjih, ki jih razdvajajo,

To je v tem slučaju najbolj važno. Pot zbližanja je najboljšje jamstvo za varnost meja. Vsed tega se mi zdi, da je naša dolžnost, da se pridružimo vzvišenim napotom ljudi, kateri skušajo izbrisati neugodne spomine minulosti in ublažiti obema bratskima narodom bolesto, katero jima je povzročila borba brez počitka in brez usmiljenja. V tem zmislu je prvi korak že narejen. Treba je nadaljevati po tej poti in skušati rešiti vprašanja, ki jih prinaša vojna, čim pravičneje. Upam, da se bo naše delo nadaljevalo.

Podobno izjavo je podal tudi delegat Petrov, ki smatra, da bodo odslej začeli mnogo boljši odnosi med obema državama.

Čehoslovaška

Vzroki krize v banki »Bohemia« — Zavrnitev pretiranih vesti

PRAGA, 28. Z ozirom na vesti o vznemirljivem položaju nekaterih malih čehoslovaških bank, katere so razširili dunajski listi, javlja čehoslovaški tiskovni urad sledeče:

Finančne težkoče male banke »Bohemia« so nastale vsled naglega dvigovanja čehoslovaške valute tekom 1. 1922., katero je povzročilo v čehoslovaški industriji precej težko krizo. Omenjena banka, ki je bila tudi soudeležena pri nekaterih industrijah, ni znala pravočasno udeležiti svojih povojnih dobičkov, tako da so se ti poslednji kmalu izpremenili v izgube. Težkoče, v katere je zagazila »Bohemia«, so bile znane že več mesecev, so bile čisto krajevne in so tudi imele posledice samo krajevnega značaja, in sicer samo v področju industriji, ki jih je podpirala.

Vesti o težkočah »Poneske banke« in drugih malih bank so brez vsake podlage. Razen te banke se ni nobena druga banka obrnila na zvezo čehoslovaških bank za pomoč, da bi mogla zadostiti zahtevam upnikov, ki so prišli po svoje vloge. Sicer pa so zakrivilo to obleganje Pozemkove banke le razširjalci vznemirljivih vesti, proti katerim je izdala praška vlada najstrožje ukrepe, da obvaruje uspehe dalekovidne finančne politike pokojnega ministra Rašina, kateri je znal rešiti čehoslovaško pred poplavo papirnatega denarja, ki je zadel srednjeevropske države, ter na ta način konsolidirati ne samo državne finance, temveč tudi vse gospodarsko življenje Čehoslovaške.

Rusija

Izvršitev smrtnne obsodbe nad katoliškimi duhovniki v Rusiji odložena — Protest poljske in angleške vlade — Brzojavka irskih delavcev Čičerinu

VARSAVA, 27. Smrtna obsodba nadškola Cieplaka in drugih 14 katoliških duhovnikov je naredila velik vtisek na poljsko javnost, tem bolj, ker gre za poljske duhovnike. Poljska vlada se je obrnila na vlade zapadnih držav in na Vatikan s prošnjo za posredovanje.

Listi komentirajo obsodbo z velikim ogorčenjem. »Kurier Warszawski« pravi, da bi izvršitev obsodbe še povečala prepad med kulturnim svetom in sovjetsko Rusijo. »Kurier Poranny« pravi, da pomeni ta obsodba izzivanje vsega katoliškega sveta. Tudi socialistični »Robotnik« ostro napada sovjetsko vlado. Vse poljsko javno mnenje smatra obsodbo za umor, prikrit z nekako sodno proceduro.

Današnje vesti iz Moskve javljajo, da je bila izvršitev obsodbe odložena do nadaljnjih odredb sovjetske vlade.

Na današnji seji zbornice je ministrski predsednik Sikovski odločno protestiral proti smrtni obsodbi katoliških duhovnikov. Naznanil je, da se je obrnil na sv. stolico in na države, da se začne skupna akcija proti boljševskim nasilstvom, ker gre ne samo za glavarja katoliške cerkve v Rusiji, temveč tudi za glavarja 2 milijonov Poljakov, ki se nahajajo v Rusiji. Ruska vlada ni imela na umu samo verskih razlogov, temveč je imela pred očmi tudi politične vzroke.

Ruski poslanik v Varšavi je izjavil, da se obsodba ne bo izvršila pred gotovim časom in da bo vprašanje tvorilo predmet novih diplomatskih pogajanj.

Poljska vlada s svoje strani izjavlja, da to vprašanje nikakor ne bo tvorilo predmet kake politične kupcije.

LONDON, 27. Podtajnik za vnanje stvari je izjavil v dolni zbornici, da je angleška vlada naredila vse mogoče, da prepreči izvršitev smrtnih obsodb katoliških duhovnikov v sovjetski Rusiji. Med govorom podtajnika je kmunistični poslanec vzklilil nekaj v prid sovjetski vladi, kar je dalo povod splošnemu protestiranju. Posebno ostro je nastopil proti kmunističnemu poslancu delavski poslanec Jones.

Irski poslanec Conner je brzojavil ruskemu komisarju za vnanje stvari v imenu 2 milijonov irskih delavcev, ki se nahajajo v Veliki Britaniji in ki simpatizirajo z Rusi. Prosil ga je, naj prikrani življenje nadškola Cieplaku. Tudi poslanec Kenworthy je brzojavil g. Čičerinu, opozarjajoč ga na vtisek, ki bi ga naredila izvršitev smrtnih obsodb na angleško javno mnenje.

NASI DIJAKI STRADAJO. — SPOMINJAJTE SE POVSOD IN VEDNO DIJASKE MATICE!

Francija

Reparacijska komisija protestira proti najetu posojila s strani Nemčije

PARIZ, 28. Reparacijska komisija je enoglasno potrdila mnenje francoske vlade, da nima Nemčija pravice najeti posojila brez dovoljenja te komisije, ker je to v očitnem nasprotju z določbami versailleske pogodbe. Ker je Nemčija z najetjem posojila v inozemskih devizah kršila obvezo, ki jih je sama podpisala, je reparacijska komisija zložila energično protestno noto, ki bo še danes izročena komisiji za vojne škode.

Razprava o kreditih za ruhrsko zasedbo pred finančno komisijo

PARIZ, 28. Pred finančno komisijo je razložil Poincaré svoj načrt za kredite za zasedbo ruhrske kotline. Izjavil je, da je zasedbenih 2800 kvadratnih kilometrov, ki proizvajajo 90 milijonov ton premoga. Na tem ozemlju se nahaja 14.200 žgališč za koks in njega rudniki zaposlujejo 500.000 delavcev. Ministrski predsednik je dal pojasnila o vojaški organizaciji in upravi v ruhrski kotlini ter se dotaknil posledic, ki jih je povzročil tu skrajni nemški odpor. Ni zamažal, da je gospodarski uspeh teh operacij zelo pital, a je izrazil nado, da bo podaljšana ali trajna zasedba zlomila slabo voljo nemške vlade ter pomogla uresničiti načrt za smotorno izkoriščanje ruhrskih rudnikov. Zavržali bomo — tako je zaključil Poincaré — posledno vsako ponudbo za spravo, ki ne pride neposredno od nemške vlade. Minister Le Troquer je nato poročal, da se uvaža v Francijo 3500 ton premoga na dan, a da bo to število v kratkem podvojeno. V ruhrski kotlini je pripravljenih za izvoz 550 tisoč ton koka in 2 miliona premoga.

Komisija je na to odobrila od vlade predložene kredite.

Anglija

Plenarna seja izvedencev odobrila načrt za grško-turško mirovno pogodbo

LONDON, 28. Na današnji plenarni seji zaveznikov izvedencev sta bila navzoča tudi italijanski in francoski poslanik. Enoglasno je bil odobren načrt za mirovno pogodbo med Grčijo in Turčijo, ki bo takoj sporočen zaveznikim vladam. Nato bo načrt brzojavljen v Carigradu, odkoder ga bodo visoki komisarji zaveznikov poslali angorski vladi. Venizelos, ki je bil več dni na razpolago komisiji izvedencev, ni bil zaslišan, pač pa je imel zasebne pogovore na zunanjem uradu.

Nemčija

Zunanja parlamentarna komisija za vstrajanje v odporu

BERLIN, 28. Danes se je sešla zunanja komisija državne zbornice. Zastopane so bile vse stranke. Komisija se je enoglasno izrekla za vstrajanje v odporu do skrajnosti proti francoskim oblastvom v ruhrski kotlini.

Nemška policija na zasedenem ozemlju razpuščena

DUESSELDORF, 28. General Degoutte je razpustil nemško policijo v ruhrski kotlini. Vse osebe te policije bo izgnano. Občine bodo smele organizirati občinske policije, kojih največje število bo od slučaja do slučaja določeval glavni poveljnik francoskih čet.

Organizacija izvoza premoga iz ruhrske kotline. - Izgoni in aretacije v Bueru in Recklinghausenu.

DUESSELDORF, 27. Dve novi skladišči za premog sta bili odprta včeraj. Nakladanje premoga je organizirano na najboljši temeljih. V kratkem bodo začela poslovati še druga dva skladišča. Izvoz premoga v Francijo in Belgijo narasča od dne do dne.

Francoska oblastva so izgnala prvega župana v Bueru, Zimmermanna, drugi župan in več svetnikov so bili aretirani ter izročeni vojnemu svetu, ki jih bo sodil radi oviranja revizij, odrejenih s strani francoskih vojaških oblastev.

Medzavezniški dolgi

Vprašanje medzavezniških dolgov predstavlja obremenitev z vprašanjem nemške vojne odškodnine, kakor znano, tisto do sedaj neopredeljeno oviro, ki onemogočuje in tudi izključuje po mnenju raznih gospodarstvenikov in državnikov pravo gospodarstveno obnovitev ne samo Evrope, temveč tudi vsega sveta. Vred vojnih dolgov se je ves svet razdelil v gospodarstvenem oziru na dva zelo različna tabora, v tabor držav upnic in v tabor držav dolžnic. Kar se tiče povojne Evrope, prihajata v poštev kot njeni upniki Amerika in Anglija. Svote, za katere gre pri tem izvenrednem razmerju, ki ga je ustvarila vojna, pa so tako ogromne, da mora človeka obijati groza, ko tudi samo površno pregleda tozadevne številke. Evo, kakšen je bil položaj med omenjenimi upniki in dolžniki koncem avgusta lanskega leta:

Dolgujejo Ameriki:		Dolgujejo Angliji:	
prv. glavnica: z obrestmi:		sterlingovi:	
dolarjev:			
Armenija	11.959.917	13.637.174	
Avstrija	24.055.709	26.220.723	
Belgija	377.123.746	428.515.734	
Kuba	7.740.500	7.740.500	
Estonska	13.999.146	16.088.771	
Finska	8.281.926	9.294.362	
Francija	3.340.857.593	3.770.906.659	
Anglija	4.135.818.358	4.746.862.560	
Grška	15.000.000	15.775.000	
Ogrska	1.685.836	1.888.136	
Litvanska	5.132.287	5.775.864	
Latvija	26.000	28.869	
Litva	4.981.628	5.728.872	
Nikaragva	170.585	170.585	
Poljska	135.662.868	153.043.653	
Rumunija	36.128.495	41.412.454	
Rusija	192.601.297	227.620.724	
Jugoslavija	51.104.596	58.441.051	
Čehoslovaška	91.887.669	104.685.545	
Skupaj	10.102.252.207	11.524.951.869	

Dolgujejo Angliji:

31. marca 1922		sterlingovi:	
1. Vojna posojila:		a) Dominioni:	
Avstralija	91.453.000		
Nova Zelandija	29.623.000		
Kanada	13.810.000		
Južna Afrika	12.286.000		
Drugi Dominioni	3.260.000	150.432.000	
b) Zavezniki:			
Rusija	655.000.000		
Francija	584.000.000		
Italija	503.000.000		
Jugoslavija	25.000.000		
Rumunija, Grška			
Portugal i. t. d.	67.000.000	1.834.000.000	
2. Posojila za pomoč:			
Avstrija	12.100.000		
Poljska	3.900.000		
Rumunija	2.200.000		
Jugoslavija	2.000.000		
Razne države	1.000.000		
Pos. za pom. Belgiji	9.000.000	30.200.000	
3. Razna posojila:			
Armenija	829.000		
Čehoslovaška	2.000.000	2.829.000	
Skupaj	2.017.461.000		

To so te strašne številke. Ako preračunamo prvotno glavnico ameriških kreditov raznim vladam v lire, dobimo na podlagi letaja teh dni sledečo svoto: 202.075.709.802, t. j. torej skoraj 202.075 milijonov lire! Ako storimo isto s tirjativami, ki jih ima Anglija napram drugim državam, dobimo sicer nekoliko manjšo, toda istotako strašno svoto 193.676.250.000 ali nad 193.676 milijonov lire. Za naša nadaljna izvajanja je potrebno, da ugotovimo pri tej priliki razliko med tirjativami, ki jih imajo Zedinjene države napram Angliji na eni, in tirjativami, ki jih ima Anglija napram drugim državam. Kakor je razvidno iz gornje tabele, je dolgovala Anglija Ameriki koncem avgusta lanskega leta 4.746.862.560 dolarjev ali 96.361.309.968 lire. Potemtakem dolgujejo Angliji druge države več kot dvakrat toliko nego ona sama Ameriki. Ako bi mogla Anglija iztirjati svoje terjatve, bi plačala z lahkoto dolge, ki jih ima v Ameriki in ostalo bi ji še nad 97 milijard lire, katere bi porabila po svoji volji v dobičkonosne namene.

Na papirju bi bila torej vsa stvar precej enostavna, v praksi pa je seveda drugače. Dolgi, ki jih imajo omenjene države napram Angliji in Ameriki, so namreč tako ogromni, da ne more nobena država zmagovati in odpraviti niti tozadevnih obrestil! In ako presojamo vprašanje medzaveznikih dolgov s tega stališča, vidimo, da so omenjene gorastne številke v resnici še mnogo bolj strašne, nego bi se zdelo na prvi pogled. Obresti tečejo od leta do leta in se kopičijo vrhu kapitala. Tako so znašale zapadle obresti za ameriške terjatve koncem avgusta lanskega 1.422.699.662 dolarjev, od katerih jih je bilo plačanih 566.002.110 dolarjev, torej približno samo ena tretjina, medtem ko drugi dve tretjini, t. j. 916.697.552 dolarjev in nad 18 milijard 890 milijonov lire, nista bili plačani. Isto velja še večji meri glede angleških tirjatev, katerih obresti se sploh ne plačujejo. In tako narasčajo medzavezniški dolgi v vsakim letu za ogromne svote, ne da bi se moglo reči v pripravi, kako dolgo bo še to trajalo in kam privede Evropa njena sedanja grozovita zadolženost!

Vse evropske države so zagazile v sled vojne v popolno finančno in gospodarsveno suženstvo obeh anglosaksonskih držav Anglije in Amerike. Kakor smo videli, se nahaja vprašanje odplačevanja teh dolgov v popolni zmešnjavi, ker se niti obresti ne plačujejo. Da nastanejo normalne razmere, bi bilo treba vsaj to zadevo urediti potom posebnih pogodb, v katerih bi se določilo, kdaj in kako bi se začelo redno odplačevanje s strani dolžnikov. Medzavezniške dolge bi bilo treba konsolidirati, kakor se navadno pravi. Toda vsaka taka pogodba bi bila skoraj brezpredmetna, ker bi morale prizadete države podpisati dogovore, ki bi jih potem ne more izbrševati. Konsolidacija medzaveznikih vojnih dolgov bi se morala dala izvesti na ta način, da bi se napravil amortizacijski načrt na podlagi pravega letnih obrestil, ki bi jih mogli dolžniki prav brez nobene težave odpravljati. Tako rešitev se da zamisliti, toda jasno je na drugi strani, da bi bila za upnike brez vsakega pomena, ker bi s takimi neznanstvenimi obrestmi svojih dolžnikov ne dobivali zadostnih svot za izpolnjevanje lastnih obvez napram tistim, ki so jim dali na razpolago denar, katerega so posojali. Taka rešitev bi bila torej resitev samo na eno stran in potemtakem nikakoli rešitev.

Prava rešitev vprašanja medzaveznikih dolgov je po vsem tem naravnost nemogoča. Doga prepričanja se mora pri tem prej, ako pomislimo, da predstavljajo svote, ki jih dolgujejo evropske države Angliji in Ameriki, le en del njihovih državnih dolgov. Razen v inozemstvu so namreč največje vse države tudi ogromna notranja posojila pri lastnih državljanih. Skratka: obveze, ki so si jih nakopale posamezne države ob času vojne, so tako ogromne, da bi jim ne morele zadostiti, naj bi se tako strašno navile davčni vijak. Kako naj se torej rešijo iz te zage? Ali naj prizadete države kratkoročno razveljavijo svoje obveze napram notranjim upnikom, t. j. napram lastnim državljanom, da bi potem lahko porabile svojo finančno moč, da plačajo svoje dolge v inozemstvu? To bi bila prisilna razlastitev, ki jo sedanjim državljanom je vnaprej popolnoma izključuje. Zraven tega bi imela tudi vsaka indikativna oblika take finančne politike skrajno pogubne posledice, ki bi uničile in do tal razdejale vsi zgradbo notranjega in mednarodnega kredita ter s tem povzročile nepopisno gospodarsveno zmešnjavo in nepopravljivo propast.

Na drugi strani pa je sedaj tudi položaj upnikov tak, da bi jim morebitno plačilo njih terjatev bilo le v škodo. Dolgi v inozemstvu se lahko plačajo samo na sledeči tri načine: z zlatom, z blagom ali z delom. Kar se tiče prvega sredstva, t. j. plačila v zlatu, je še dovolj znano dejstvo, da se večji del zlatega denarja vsega starega sveta še nahaja shranjeno po kletah velikih ameriških bank. Če sedaj imajo Zedinjene države preveč zlata, kar vpliva precej nepovoljno na vse gospodarstveno življenje v Ameriki. Ako bi se izseljevanje evropskega zlata nadaljevalo, bi se v kratkem nabrle v Ameriki take množine zlata, da bi povzročile nevarno gospodarstveno krizo, tako da bi imela Zedinjene države od plačevanja dolgov le ogromno škodo v lastnem gospodarstvu. Tudi plačilo z blagom ni mogoče. Države dolžnice bi morale razviti v ta namen svojo industrijo na široki podlagi in poplavit s svojimi proizvodi takorekve vsa evra, vtičniki Zedinjene države. Toda te posledice se same pripravi, kakor znano, za prvenstveno vlogo

v svetovni izvozni trgovini. Ako bi torej države hotele zaslužiti denar, ki ga potrebujejo za izvršitev svojih obvez napram Ameriki, bi se morale spustiti v neizprosno gospodarstveno vojno z Ameriko. Isto bi veljalo seveda tudi glede obvez napram Angliji. Ne glede na dejstvo, da so prizadete države dolžnice za tako konkurenčno vojno nesposobne, se lahko reče, da bi tudi države upnice odklanjale tako rešitev, ker bi pomenila smrt ali vsaj veliko nevarnost za njihovo lastno izvozno trgovino in dosledno tudi nevarnost za obstoj njihove industrije. Kar se tiče končno tretjega načina, t. j. plačila z delom, bi se lahko mislilo nanje le pod pogojem, da bi se pripadniki držav dolžnic mogli v masah naseljevati v državah upnicah. To sredstvo pa je glede Anglije izključeno, a kar se tiče Amerike, je znano, da so Zedinjene države zaprele po vojni svoja vrata za izseljenje iz vseh držav in da jih puščajo v svojo hišo samo v tako neznatnem številu, da nimajo njihove denarne bilance prav nobenega vpliva na plačilno politiko njihovih domov.

In tako vidimo torej, da se kakor skoraj vsa druga vprašanja, ki jih je pustila za seboj svetovna vojna, nahaja tudi vprašanje medzaveznikih dolgov na mrtvi točki, da je zašlo v zagato, iz katere ni videti pravega izhoda. Izhod bi se dal najti le potom operacije v obliki brisanja omenjenih dolgov. O tem so več ali manj prepričani gospodarstveniki in državniki ne samo starega sveta, temveč zadobiva to naziranje tudi v Ameriki vedno več pristavev. Kar se tiče razlogov, ki govorijo za tako temeljito rešitev tega vprašanja, je treba omeniti predvsem dejstvo, da je brisanje medzaveznikih dolgov neodklonljiva gospodarstvena potreba. Ako se to breme ne odvali z ram evropskih držav, je vsaka gospodarstvena obnovitev Evrope v bližnji dobi izključena, tako da bi bil ves ta del sveta izločen etalni nevarnosti dalekosežnih gospodarstvenih, socialnih in političnih stresa. Poleg tega praktičnega razloga naglašajo dolžniki tudi razloge moralne narave. V tem oziru prihaja v poštev dejstvo, da so bila omenjena posojila porabljena samo za vojne svote, t. j. za doseganje zmage, da tozadevne svote niti niso šle iz držav upnic v države dolžnice, temveč so se porabile na mestu kot plačilo za razne naračbe v vojne svote. Nekateri države, kakor n. pr. Francija, pa odkrito izjavljajo, da jim pri najboljstri volji ni mogoče niti misliti, da bi plačali vojne dolge, dokler ne dobijo vojne odškodnine, ki jim pri-

tiče od Nemčije. V podkrepitve vseh teh razlogov se končno navajajo tudi primeri brisanja dolgov iz prejšnjih časov. Tako je n. pr. Anglija finančiala v začetku preteklega stoletja vojne proti Napoleonu in ni nikdar zahtevala, da bi se ji njeni tozadevni krediti povrnil.

V takem položaju se nahajajo več ali manj vse evropske države napram Ameriki in Angliji. Kar se tiče posebej terjatev Amerike napram Evropi, dela edino izjemo Anglija, katere je sklenila pred kratkim z Zedinjenimi državami pogodbo o konsolidaciji svojih dolgov. Kakor se upravičeno naglašava, tvori to dejstvo eden najvažnejših dogodkov v mednarodno-financijsnem življenju po vojni. Konsolidacija angleškega dolga v Zedinjenih državah je tem pomembnejši čin, ker se je Anglija odločila za ta korak brez ozira na vprašanje, kaj bo z njenimi tirjativami, ki jih ima pri drugih evropskih državah. Ako hočemo razumeti postopanje Anglije, moramo vzeti v obzir njen poseben položaj napram Ameriki, ki se popolnoma razlikuje od položaja vseh drugih evropskih držav. Amerika je začela nastopati takoj po vojni kot tekmovalka Anglije v svetovni pomorski trgovini in na svetovnem finančnem trgu. Središče svetovne finance naj bi se preselilo iz Londona v New York. V doseg tega namena je hotela Amerika izbrati proti Angliji tudi svoje tirjatve na račun vojnih posojil. Ako bi Anglija ne konsolidirala svojega dolga in ako bi ga ne začela tako redno plačevati, bi imelo to dejstvo zelo škodljive posledice za angleški kredit na svetovnem trgu in sterling bi se omajal. Čim pa bi se začele te posledice čutiti, bi bila zmagava New York nad Londonom gotova stvar in kontrola svetovnega finančnega trga bi se ne vršila več v Londonu, temveč v New Yorku. To je hotela Anglija preprečiti na vsak način in zato je morala pokazati, da je ona dolžnica, ki plača svoje obveze o pravem času. Anglija je torej konsolidirala svoj dolg v Ameriki predvsem iz finančno-političnih razlogov, ki niso s položajem drugih držav v nobeni tesni zvezi.

Vsled tega je ostal položaj teh poslednjih po konsolidaciji angleškega dolga, kakršen je bil in ni nobenega znamenja, ki bi kazalo, da se popravi. Mednarodna gospodarstvena konferenca, ki bi rešila stari in novi svet iz zage, v katero so ju spravili vojni dolgi, vojne odškodnine in revolucije, se v vsakim dnem bolj neodklonljivo vsiljuje državnikom in finančnikom vsega sveta.

DNEVNE VESTI

«Duc parole agli slavi d'Italia». Pod tem naslovom nam je posvetila «Era Nuova» z dne 23. t. m. dve koloni. V prvem delu svojega članka citira dopis lista «Giornale d'Udine». Ta list se bavi z neko okrožnico našega Solškega društva ter se spodbuja na izrazov, vsebovanih v tej okrožnici: «zasedeno ozemlje». Da se osvedočimo, kaj je na stvari, smo naprosili Solško društvo, naj bi nam pokazalo dotično okrožnico. V okrožnici je res izraz «zasedeno ozemlje», toda dopisnik lista «Giornale d'Udine» je to izrazil s skrajno malicidno. Ta okrožnica je naslovljena na vse «C. M. podružnice v Jul. Krajini». Beseda «Juljska Krajina» je razum tega še dvakrat omenjena v tej okrožnici, a na nekem mestu govori okrožnica o «novih mejah». Zalibog nam poročilo ne dopušča, da bi prinesli celo okrožnico; citiramo le odstavke, ki videmski list tako bode v oči:

«Lobni z novimi mejami od naših bratov, smo ločeni tudi od CMD v Ljubljani, ki je imela veliko nalogo v ustanavljanjem šol in vrtec, vzgajati mladino in gojiti hubezen do svojega materinega jezika, zabranjevati pred potujčevanjem naše mladine.

To nalogo je prevzelo sedaj Solško društvo. Naloga Solškega društva je za Slovence, živče v zasedenem ozemlju, danes veliko važnejša kakor kdaj poprej, a delokrog podpirateljev se je skrčil samo na Juljsko Krajino». Iz teh dveh odstavkov, posebno iz prvega, se vidi, da je bil sestavljalec okrožnice še precej neroden stilist. Iz cele okrožnice je razvidno, da se sestavljalec okrožnice in z njim Solško društvo dobro zaveda, kje smo, saj govori o mejah in o Juljski Krajini. Beseda «zasedeno ozemlje» je stilistična površnost, če n. pr. italijanski listi, in celo uradni, še danes rabijo besedo Nemška Avstrija. Zlobno pa je od dopis. «Giornale d'Udine», ki je imel okrožnico pred seboj, da iz take površnosti kuje kapital in — članke proti nam. «Era Nuova» ne moremo očitati takega namena, čeprav bi bila lahko pri nekoliko večji pažljivosti iz videmskega dopisa že isto spoznala, kar gori trdimo. Ne zamerimo ji vsled tega ravno, ko izjavlja, da se stinja z videmskim listom. Zabeležbe vredne pa so nadalje besede «Era Nuova» katere pravi: «Nobeno sovražstvo se ne kuha v naših srcih napram Slovanom, katere je višja sila primorala, da živijo v okviru naših meji. Zakaj, lahko smo polni napak, toda te napake nimamo, da bi bili intolerantni. Ne-italijanski narodi so že pred vojno živeli mirno v okviru naše severne meje, mi smo vedno spoštovali njihove tege in navade in gospodarstvo delovanje. Danesnjim Slovanom priznavamo isto; vsako kulturno manifestacijo, toda vedno v mejah zakonitosti».

Da likvidiramo najprej besedo «zasedeno ozemlje». Upamo, da bo v oči gledal celotnemu besedilu okrožnice «Era Nuova» delila naše mnenje, da gre tu le za stilistično napako; če ne, mislimo, da smo kot političen dnevnik oblaščeni, da to popravimo in preklehamo. Nekdaj zasedeno ozemlje je za nas neaktirano ozemlje. Opiramo pa se na lepo in lojalno besedo «Era Nuova» o naših kulturnih prireditvah, gremo mimo to in sto v preteklih letih prepovedanih prireditvah, ter podamo «Era Nuova» v informacijo le poročilo o prireditvah, ki so bile zabranjene prav v zadnjem času. V Kazljah in Sturjah sta bili zabranjeni dve pustni prireditvi; pred približno 14. dnevi je bil prepovedan občni zbor Mladinskega društva «Prosveta» (it. cultura) na Optinah, dne 11. marca 1923. je bilo prepovedano v Vel. Ropnu predavanje društva «Prosveta» (cultura) «O nemškem jeziku» in sicer z znano, vse luknje zamažujočo, skrajno grdo motivacijo «per motivi di pubblica sicurezza», ustanovni občni zbor M. D. P. v Idriji; na zabranjen prireditvi v Podgradu se še povrnemo. Tudi bomo se poročali o zabranjenih zborevanjih podružnic Solškega društva. Vse to so bile prireditve kulturnega značaja v okviru zakonitosti. V čigavem imenu govori «Era Nuova», ko nam velikodušno priznava od nas toliko zahtevane pravice? V imenu oblastev gotovo ne! Zakaj ta oblastva dajo žalibog prav ne-rodnamu stilistu okrožnico Solškega društva: Na ta način se napram kulturnim prireditvam ljudstva postopoma v zasedenem ozemlju, nikoli na ne v neaktiranih pokrajinah.

jezika, potrebno za uradovanje in dobro voljo uradnikov.

Fašistovska stranka je odklonila tudi 9. točko sporazuma, s katero se je obema strankama priznavala popolna pravica do združevanja v svrhu širjenja kulture, jezika in literature, in 10. točko, s katero se obe stranki obvezujeta, da se ne bosta vtičali v cerkvena vprašanja, fašistovska stranka pa se še posebej obvezuje, da bo posredovala pri vladi, da se bodo, tudi v slučaju izpremembe sedanjih zakonov, spoštovali duhovni interesi klerusa, cerkveno premoženje in cerkveni vzgojevalni in humanitarni zavodi.

General Starace upravičuje to odklonitev, češ: pravice, vsebovane v točki 9, so zajamčene v občinskem zakonu in ... nemška propaganda se je vršila vedno potom konferenc znanstvenih predavaj in šol. Torej pravice združevanja in sestajanja so zajamčene z občinskim zakonom, in je kak poseben sporazum o tem vprašanju nepotreben, toda ker so se Nemci vedno posluževali teh pravic v svrhu propagande, se sporazum glede te točke odklanja! So-li potemtakem te pravice zajamčene, ali ne?

Podobno je tudi utemeljevanje odklonitve 10. točke glede cerkvenih pravic. General Starace ugotavlja, da je adisko duhovništvo vedno vključevalo v cerkveno kompetenco politično propagando in da se ne smejo mešati duhovni interesi klerusa s cerkvenim premoženjem in tem manj s cerkvenimi zavodi, ki so bili doslej sredstva za politično propagando. Mislimo, da bi se na ta način lahko dokazalo tudi, da človek nima pravice do ... dihanja, ker s tem širi politično propagando!

Končno je fašistovska stranka tudi odklonila 11. točko, s katero bi se bila obvezala, da bo delovala proti oceptivni nekega sodnega okraja od bozenke podprefektura, češ: fašisti morajo ustaviti nemško prodiranje na jug...

Zaključne besede generala Staraceja izpopolnjuje dostojno vse njegove prejšnje izjave. «Bi-li bil mogoč gosp. Mussolini dovoliti — vzklila general — da pridejo poleg podpisov, Toggemburja in Walterja pod tako pogodbo tudi fašistovski podpis? Nemci se morajo prepričati o tem-le: da fašistovska vlada namerava sicer ... popolnoma spoštovati sedanja prepričanja in običaje in delovati za mirno sožitje med obema plemenoma, ne namerava pa nikakor dati jamstev za trajnost germanstva adiske pokrajine. Fašizem odpira na stečaj vrata pokrajine italijanstvu in namerava na vse načine podpirati asimilacijo te dežele».

Torej: železna pest, zanikanje vseh pravic, raznarodovanje z vsemi sredstvi, — toda pod firmo «spoštovanja pravic in običajev» in «enaki dolžnosti in enakih pravic». Stari Rimljani bi bili rekli taki politiki «mala fides», kar pomeni čisto slovenski: zahrbtnost.

Preveč besed... Živimo v državi besed, ki nimajo navede, da bi postale mero. V zadnjih časih pa so se besede tako pomnožile, da gredo na živce tudi ljudem, ki so jih bolj vajeni nego mi in ki po svojem poklicu in tradiciji gotovo razpolagajo z večjo dozo potrpežljivosti nego navadni ljudje. Gre za urednike vatikanskega glasila «Observatore Romano», ki piše v eni svojih zadnjih števil: «Dovoljmo si izraziti en naš vtis: politični govori fašistovskih ljudi so zelo pogosti in se vsled tega ponavljajo. Če se dodajo k temu še pogoste izjave predsednika vlade, ki imajo vedno znaten pomen, sledi, da bi bilo nekoliko molka prav res potrebno...»

Vatikansko glasilo navaja celo vrsto nasilstev proti katoliškim osebam in premoženju in dejanj, ki žalijo prepričanje, svobodo, najsvetejši javni red in najbolj elementarne politične pravice, in nadaljuje: «Ko bi hoteli vsak dan govoriti o takih dejanjih, bi vrsta postala neprekinjena vrljub ponovnim izjavam predsednika vlade. Ne zahtevamo izredne strogosti, temveč spoštovanje in izvrševanje zakona, da se navadni zločini ne ovijajo v avrelo političnih bojev...»

Otvoritev Legine šole v Splitu. Agencija Stefani javlja, da se je te dni po 8. letih zopet otvorila Legina šola v Splitu. Zgodilo se je to, da se ustvarijo vedno bolj prijateljski odnosi med Italijo in Jugoslavijo. Pri nas se Družbine šole zapirajo. Morda z istim namenom?

Dejstva izročijo. Italijanski listi javljajo, da se je po osmih letih v jugoslovanskem Splitu zopet otvorila italijanska šola Lega Nazionale. Iz Istre pa je prišlo poročilo, da je vodstvu hrvatske šole v Jurisčih (na Vodnjanski) prislal dekret, s katerim se ta šola pretvarja v italijansko. Če se uvažujemo dejstvo, da živi v Splitu le mala italijanska manjšina, dočim živi v Jurisčih hrvaško ljudstvo v kompaktni masi, potem se nam mora spričo teh dveh dejstev krčiti duša od divje boli v Vabarku, našli Jugoslaviji z nje «balkaniziranimi» razmerami se zopet odpirajo italijanske šole po dolgem času, v naši demokratični, prosvitljeni in svobodoljubni državi pa se zapirajo druga za drugo slovanske šole, ki so obstojale že od davnine, ali pa se nasilno pretvarjajo v italijanske. Dejstvo, da se istočasno, ko se v Splitu odpira italijanska šola, v Istri hrvaške šole odpravljajo proti izrecni volji ljudstva: kritično do neba! Ali ne sije na nas vse isto božje sonce, ali ni nad nami ista božja pravica! Ali je res enemu narodu prisojena pravica, da sme drugim narodom kratiti najelemtarneje pravice? In pravica nad vsemi pravici za vsak narod je pravica do šole, kakor si jo sam želi! Kakor kažejo dogodki, za naš siromašni narod v Istri ni te pravice!

Po volitvah v Jugoslaviji. «Prager Presse» prinša — iz peresa dra. Lenarda — obsežno statistiko o uspehu volitev v Jugoslaviji in prihaja do zaključka, da se je državna misel poglobila in razširila. Kot značilni dejstva navaja, da so radikalni zmagovito izšli iz volilnega boja, demokrati pa so imeli izgube tam, kjer so se borili proti radikalom, dočim so se tam, kjer so bili v borbi s separatističnimi strankami, dobro držali in se celo ojačali. Posebno pa ne odgovarja resnici trditev, da so se volilci orientirali po treh plemenih. Resnica je ta, da so se postavili na politične podlage. Zato trdi dra. Lenard, da se je državna misel poglobila in razširila. Češki «Lidove listi» pravijo, da je problem Jugoslavije v tem, ali naj se centralistična vidovdanska ustava revidira v smislu federativnega programa hrvaških in slovenskih strank. Ta ustavni spor se je izražal v volilni borbi. Na eni strani je zmagal srbski centralist Pašić, na drugi federalisti Radić in Korošec. Gre za to, ali naj bo Pašić proti Radiću in Korošcu traja dalje, ali pa naj pride do sporazuma med temi tremi voditelji. V interesu kraljevstva SHS je, da Pašić, Radić in Korošec najdejo srednjo pot in da skupno sedejo na vladno klop. To da bi bila največja zmagaja jugoslovenke ideje! Srednja pot! Tudi mi smo v svojem članku «Po volitvah v Jugoslaviji» izrazili svoje uverjenje, da se do dozi kompromis med idejo en

že bi se z vseh strani lojalno in z verno zavezali za njegovo ureditve, bi res pomenilo to veliko zmago.

Davek na — narodnosti Naj napišemo še par pripomb o davku na javne napise. S tem, da bodo morale tudi občine v Julijki Krajini izplačevati veliko večji davek od napisov v tujem jeziku, se nalaga davek na našo narodnost. Plavevali bomo morali več, ker nas ni rodila italijanska mati, ker smo Slovenci, čeprav smo državljani iste države. Ta odredba odreka našemu jeziku domačinstvo, mu odreja podrejenost, ga degradira! S tem pa ponižuje tudi našo narodnost! Proglasa nas za državljane druge vrste. Naloženo nam je večje materialno breme nego državljanom druge narodnosti in poleg tega doživljamo še moralno ponižanje, ki mora vsakega nekega zavednega človeka peči v dušo. Kaj smo vendar zagrešili proti državi od zasedbe sem, da nam država zadaja take udarce? Morda računajo v Rimu, da pod težo tega davka izginejo slovenski napisi z našega ozemlja. Mari mislijo, da pridobijo s tem kaj bistvenega? Tisti napisi, ki morda izginejo, bodo le še bolj kritični našemu ljudstvu o krivici, ki se mu je dogodila! Nikdar ne bi bili inogoteli v Rimu prišli s tako odredbo, če bi se zavedali, da ima tudi naše ljudstvo svoj narodno dušo, ki ljubi, a tudi trpi, če jo kdo žali in ponižuje. Potrpejlo je, ko so njegov jezik in javnih napisih na njegovi lastni zemlji potisnili na drugo mesto. Ravno zato pa je naravnost brezčutno, da mu vrhu tega še nalagajo poseben davek na napise v njegovem jeziku sploh in da mu dajejo občutiti, da je državljani druge vrste. Ali nimajo v Rimu res nikogar, ki bi jih hotel ali mogel svariti pred takimi pogreški — da ne rabimo bujskega izraza?

Dohodninski davek v anektiranih pokrajinah. S kr. odlokom 11. januarja 1923. št. 148 so bile raztegnjene na anektirane pokrajine določbe tiste, se dohodninskega davka vevane v starih pokrajinah; izterjevanje dohodninskega davka po teh določbah se bo pričelo s 1. januarja 1924.

Prijave. V času od 1. aprila do 30. junija 1923, bodo morali vsi prizadejati izvršiti prijavo na davčen ali občinskem uradu. Vzorci za prijave se bodo dobili pri omenjenih uradih. Prijave predložijo: a) državljani bivojci v krajevini; b) krajevni bivaalci; c) trgovske družbe; v občini, v kateri se nahaja glavni sedež; d) državljani bivojci v inozemstvu; v tisti občini krajevine, v kateri so imeli glavno bivališče; e) tuji, v občini, v kateri imajo glavno bivališče; f) če pa nimajo stalnega bivališča: v kraju, v katerem dvigajo svoj dohodek. Prijave morajo izvršiti: Vsak prizadejatelj v lastnem interesu; starši, varuhi in skrbniki za mladoletne in osebe pod skrbstvom; mož za dohodke ženske dote; pokrajine, občine in druge pravne osebe za spodaj omenjene dohodke tretjih; trgovske družbe, ki niso obvezane plačati javno računa, podjetniki, obrtniki, trgovci itd. glede plač svojih namestencev. Prijava mora vsebovati dohodke po vrstah in strokah, označiti mora kosmatih dohodkov, proizvajalnih stroškov, višino čistega dohodka ter redne letne davke, ki obremenjujejo prijavljene dohodke. Posestniki, ki obdelujejo svoje zemljišče, morajo prijaviti, poleg kosmatega dohodka ter stroškov in izgub pri obdelovanju, tudi najemniško vrednost zemljišča, katere bi se dosegla v svobodni pogodbi. Kolon mora naznaniti dohodek, ki njemu pripade s tezaževnimi stroški.

Dohodki, ki se morajo prijaviti, so sledeči:
A) Lastni dohodki: Trajni dohodki in dohodki iz terjatev, vključeni ali ne vključeni, posojil, ustnih ali na podlagi dolžnega pisma, menice itd., sploh vsi dohodki, ki so neodvisni od posestnosti ali neposrednega posestva. — 2) Dohodki tretjih: Obresti in premije občinskih in pokrajinskih posojil, obilicij na prisnosa izdanih od drugih, ki so od države podpirane ali zajamčene, premije loterij vsake vrste itd.

Kategorija B: Dohodki izvirajoči iz mešanih podjetij (v katerih se izkoristi kapital in delo) vključno s poljedelske dohodke obdelovalca lastne zemlje ali zakupnika.

Kategorija C: 1) Lastni dohodki: Dohodki izvirajoči iz izvrševanja kake umetnosti, poklica ali službe; dohodki, tudi če so postranski, izvirajoči iz daril, nagrad itd.; stipendije, rente, pokojnine, podpore in slično. 2) Dohodki tretjih: Plače, pokojnine in druga nakazila uradnikov in namestencev trgovskih družb, trgovcev, obrtnikov in drugih podjetnikov.

Kategorija D: Dohodki tretjih: Plače, pokojnine in druga nakazila izplačevana v denarju ali v naravi od pokrajin in občin; dohodki občinskih in pokrajinskih slug in delavcev se imajo razum tega prijaviti na poseben vzorec. — Sledijo običajni kazenski predpisi.

Koncert v Vipavi, ki ga priredi pevski zbor učiteljske zveze, bo za Vipavo res nekaj izrednega. Na programu so poleg nekaterih stvari, s katerimi je dosegel zbor že velike uspehe v Gorici in Postojni, tudi nove, vse pravi biseri iz slovenske glasbene literature. Razven pevskih točk so na programu še en trio (za klavir, violino, violo) in slika iz Hlapca Jerneja (dramatiziral Skrbinske). — Poleg pevskega zbora sodelujejo še: Gita Bortolotti (klavir), Karel Pahor (violin), Mirko Logar (viola) in igralec Marij Sila in Albert Širok. Koncert se vrši na velikonočni ponedeljek ob 16. zati, da se ga lahko udeležijo tudi Tržačani.

Dopolnilni točki na visoki trgovski šoli „Revoltella“ v Trstu. Uradni vestnik (Gazeta ufficiale) z dne 23. III. 1923. objavlja kr. odlok št. 519 z dne 25. februarja 1923, s katerim se ustanavlja dopolnilni točki za dijake, ki se hočejo izuriti v upravnih strokah. Ta točki bo obsegal: Ustavno pravo, mednarodno pravo, upravno pravo in upravo, finančno pravo in državno računstvo; politično, diplomatično in kolonialno zgodovino; trgovsko in kolonialno zemljepisje.

Društvene vesti

Športno društvo „Adria“ (prej Trž. kolesarsko društvo „Balkan“) ima danes odborovo sejo v navadnih prostorih ob 7. uri zvečer. Novoizvoljeni odborniki so napredovali, da se seje gotovo udeležijo. — Predsednik.

Javna knjižnica šentjakobske „Čitalnice“ pozivlja tem potom vse spodaj navedene, da takoj storo svojo dolžnost in vrnejo knjige v nedeljo: G. Helena, C. Josip, G. Josip, S. Albin, B. Milan, V. Marcela, N. Gusti, K. Marija. Prihodnji objavimo polne prijme gornjih in tudi drugih članov, ki ne izvrše svoje dolžnosti ob pravem času. — Ob tej priliki se naznanja vsem članom knjižnice, da bo knjižnica odprta na velikonočno nedeljo kakor navadno od 10.—11. ure. Sprejemajo se tudi novi člani in darovi knjig. — Odbor.

Planinsko društvo opozarja, da se vrši priateljski sestanek vsak četrtek po 8. uri zvečer. — Odbor.

Občni zbor šentjakobske podružnice Šolskega društva v Trstu se bo vršil v nedeljo 8. aprila t. l. ob 10. uri v dvorani Delavskega konsumnega društva pri Sv. Jakobu. Popoldne istega dne ob 4. uri bo v isti dvorani prireditev, na kateri bodo nastopali gojenci otroškega vrta. — Vabijo se vsi člani in prijatelji Šolskega društva, da se toliko občnega zbora kakor tudi prireditve polnoštevilno udeležijo.

Akad. ler. društvo „Balkan“. Danes ob 20. in pol sestanek. Uro prej odborova seja v navadnih prostorih.

Članom pevškega zbora učiteljske „Zveze“. Člani iz Trsta, Iste in Sežanskega se odpravijo v ponedeljek z jutranjim vlakom ob 6. uri iz Trsta (Sv. Andrej) v Stanjel, od koder se odpravijo z vipavskim avtom v Vipavo. Točno ob 10. uri glavna vaua. — Vodstvo pev. zbora.

Učiteljem, učiteljicam, članom njihovih družin in prijateljem učiteljskega društva na velikonočni ponedeljek povodom učiteljskega koncerta v Vipavi na razpolago avto in da priredi ob tej priliki izlet: Trst, Prosek, Tržič, Gradišče, Gorica, Prvačina, Dornberg, Ajdovščina, Vipava, Branica, Stanjel, Dutičje, Tomaž, Sežana, Opčine, Trst.

Odhod iz Trsta ob 6. uri zjutraj, povratek okoli 24. ur ponoči. Vozni trošek tja in nazaj 12 L. Skupni zajutrek na prostem L. 3.50. — Skupni obed v Vipavi L. 6.50.

Prostora v avtu je za 36 oseb. V poštvet pridejo le oni, ki se obvezno prijavijo šolskemu vodstvu na Vrde! — najkasneje do sobote popoldne 31. t. m. Vsak naj omeni v svoji prijavi ali refleksira na skupni zajutrek in na skupni obed! odobneje jutri. — Izletni reditelj.

Iz tržaškega življenja

Ponesrečena drzna sleparija. Včeraj predpoludne okoli 11 se je pojavil pri blaginjskem oddelku tukajšnje „Banca Commerciale Triestina“ elegantno oblečen mladenič in predložil blaginjsku v svrhu izplačila ček za znesek 17.500 lir, glaseč se na trgovca Silvija Paschiera. Pred izplačilom denarja se je blaginjski hotel prepričati, če je mladenič pooblaščen prejeti omenjeni svoto. Opazil je namreč, da se je ta nekam sumljivo vedel; tudi ček se mu je zdel pomanjkljivo izpolnjen. Blaginjski je rekel mladeniču, naj počaka, nato je telefonično obvestil kvesturo o zavedi. Ko so policisti prihiteli na lice mesta, ni bilo č mladeniču nobenega sledu. Očitno je zavohal nevarnost in previdno pobegnil. Popoldne sta dva agenta zapazila na glavnem kolodvoru neznanca, ki je odgovarjal mladeničevemu osebnemu popisu; aretirala sta ga in odvedla na kvesturo. Tam se je aretiranec izkazal za 19-letnega Marijana Vencharutlija, stanujočega v ulici Guido Zanetti št. 1. Rekel je, da je ukradel ček svojemu bivšemu gospodarju ter ga izpolnil s pomočjo prijatelja Adolfa Kanella, starega 24 let. Tudi poslednjega je policija spravila pod ključ.

Zaradi malega prepisa si je hotel vzeti življenje. V svojem stanovanju v ulici della Guardia št. 14 je pred sinočnim sedel pri mizi 18-letni tiskar Anton Sansone ter nekaj čital. Na drugi strani mize je pa sedela njegova sestra Antonija, stara 16 let. Bila je zaposlena s šivanjem; da bi bolje videla, si je nacekrat pomaknila na mizi gorod petrolejke nekoliko bliže. To ni bilo po govoru njenemu bratu, ki je razdražen pognil luč zopet k sebi. Vsed tega prestavljanja luči, se je med njima vnel neznan prepri. Nacekrat je brat ves jezen vstal od mize, planil v bližnjo spalnico in se zaklenil notri. Kmalu potem se je začel iz sobe motno pok. S strašno slutnjo v srcu, je

osetna vna prestrašena začela vpiti na pomoč. Prihiteli so njeni domači in nekateri sosedi, ki so siloma vdrli v spalnico. Tam so našli na postelji ležečega Antona Sansone. Iz rane na čelu mu je curčila kri in v bližini postelje je ležal na tleh samokres. Očitno si je mladenič vzel prepri preveč k srcu in v hipnem obupu je sklenil umreti. Zdravniki rešilne postaje, ki je na telefonični poziv prihitel na lice mesta, je nesrečno obvezal rano na glavi ter ga dal prepeljati v mestno bolnišnico. Ranjenčev stanje ni nevarno; Zdravniki upajo, da bo rana v desetih dneh popolnoma ozdravljena.

Črni ob Renu

Bivši italijanski ministrski predsednik Francesco Nitti je objavil proglas na ameriški narod proti gospodovanju militarizma v Evropi. Proglas je objavilo več uglednih ameriških listov.

Imel sem že enkrat priložnost — pravi Nitti — se boriti s tem zelo kočljivim vprašanjem, toda čutim se primorane, se zopet vrniti na to, v upanju, da bodo moje besede končno vendar izvale odločen protest enata in kongresa Zedinjenih držav. Če Amerika ni odobrila Versailleske pogodbe, je imela povsem prav; če je odklonila pristop k Društvu narodov, je imela tudi prav: če pa odvrača od sebe vsako odgovornost glede mirovnih pogojev, bi bilo napadno in krivično trditi, da ni soodgovorna za sedanj položaj. Neovržno dejstvo je, da je bila Amerika odločujoč faktor pri zmagi za zveznikov, in gotovo je ravno tako, da je mir, kakor je bil dosežen, posledica temeljnih napak, ki so jih naredili Wilson in njegovi sodelovalci. O dčrbi veri predsednika Wilsona se ne more dvomiti niti za hip; dvomiti moremo le o njegovem poznavanju evropskih vprašanj. Na vsak način so stale ameriške čete poleg drugih okupacijskih čet na Renu, tudi potem ko je senat Zedinjenih držav odklonil Versaillesko pogodbo. Ameriška zastava je plapolala skupno z zastavami zavezniških sil.

so prej imenovali, asociirani držav. Francija je izgubila dve veliki vojni, eno leta 1815, proti Prusiji in njenim zavezničkom in drugo leta 1870. Zmagovalci iz leta 1815, čeravno so bili polni globoke in upravičene jeze, niso oropali Franciji rbozne njenih dežel in so vestno spoštovali njene meje. Tedaj bi bilo dovolj povoda za mirno in maščevanje, kajti Napoleonova vojska je bila poplavila vso Evropo in postavila na najrazličnejše prestole francoske vladarje. Vkljub temu niso zmagovalci Francije oropali njene premišne premoženja, njenih kolonij in mornarice in je tudi niso prisilile na razorožitev, kakor tudi ne omejele njenih suverenih pravic. Zahtevali so 750 milijonov za okupacijske čete in omejele zasedbo na 5 let, da morejo omogočiti francoski monarhiji konsolidacijo. Ko pa je francoski kralj v imenu časti svoje države zahteval skrajšanje okupacijske dobe, so bili zmagovalci brez drugega pripravljeni ugoditi tej prošnji, in zasedba je trajala vsled tega samo dve leti.

Leta 1870. je Nemčija ponovno porazila Francijo: zahtevala je odškodnino petih milijard in Elzasco-Lotaringo. Po Versailleski pogodbi bi morala trajati zasedba levega brega Rena petnajst let, pri čemer pa bi se vsakih pet let ena tretjina okupacijskih zon morala izprazniti. Pogodba je oropala Nemčijo cele vrste čisto nemških pokrajin, njenih najlepših pokrajin, njenih kolonij, njene trgevske mornarice, njenih najvažnejših sirovin, vsega premoženja njenih državljanov v inozemstvu, njene gospodarske organizacije, vsega njenega premišnega premoženja itd. Kakor leta 1815, tako tudi leta 1870. so se splošnovali suverene francoske pravice, leta 1919. pa je Nemčija izgubila vse svoje avtonomne suverene države, pravico do lastne vojske in mornarice, do politične in gospodarske svobode in neodvisnosti. Podvržena je bila celi vrsti kontrol in obremenjena z ogromno zasedno vojsko. Zahtevalo se je od nje tudi plačanje odškodnine, ki je bila določena najprej na 250 milijard zlatih mark, nato pa skrčena na 132. Dokler se odškodnina ne plača, in to bi moralo trajati stoletja, mora Nemčija trpeti vojsko zasedbo in stati pod kontrolo reparacijske komisije.

Ni težko izračunati, da ta izmučena, razkosana in ponižana Nemčija, posebno po padcu marke, ne bo več v stanu plačati. Pred vojno je stala nemška kovinska industrija za militarističnim in nacionalističnim tiskom; francoska kovinska industrija je stala, brez znanja ameriških delegatov, za Versaillesko pogodbo in inspirira še vedno odškodninsko komisijo. Pod pretvezo, da Nemčija ne plača, čeravno, kakor rečeno, vsak ve, da ne more plačati, je bila sedaj zasedena ruhrska kotlina, da bi se povsem uničila nemška kovinska industrija s tem, da se ji sedaj, ko je izgubila že štiri petine svoje železne rude, odvzame še premoč.

Anglija in Italija sta si prizadevali dokazati, da je Nemčiji nemogoče plačati. Italiji je prinesla vojna malo dobička, Franciji pa bogate pokrajine, obilo sirovin, kakor železa, premoga, sod itd. in razen tega bogate kolonije. Kljub temu sta Italija in Francija nezmerno plačati svoje dolgeve ali pa samo obresti Ameriki in Angliji. Ko bi bili na to prisiljeni, bi njuna valutata padla bržkone tako nizko kot nemška. Premogovniki v saarski kotlini so Nemčiji praktično že odvzeli, čeravno med vkupnim številom kakih 600.000 nemškega prebivalstva ni niti 100 Francozov. Premogovniki v saarski kotlini so bili Franciji izročeni kot odškodnina za začasno poškodbo rudnikov v Pas de Calais.

Niša sem ga v tisti stari koči ob jezeru. Gospa Catherick! Njeno ime je še vedno zvenelo v ušesih, kakor da bi ga ravno kar slišala iz ust hišne oskrbnice. Medtem ko sva se z oskrbnico bavila s piščkom, sem se spomnila, da mi je Walter Hartright rekel nekaj: „Če se vam kedaj posreči srečati Ano Catherick, izrabite boljše to priložnost, kakor sem jo jaz.“ Obisk gospe Catherick v Blackwaterju mi je bil dobrodošel, da lahko dalje poizvedujem. Sklenila sem izrabiti to priložnost in dobiti kolikor mogoče točne podatke.

Ali niste rekli, da stanuje gospa Catherick tukaj v bližini, sem vprašala.

O ne, je rekla oskrbnica, ki se je še vedno trudila s piščkom. Ona stanuje v Welminghamu, ki je prav na drugem koncu grofije, celih petindvajset milj daleč od tukaj. Gotovo poznate gospo Catherick že delj časa?

Nasprotno, gospi Halcombe; videla sem jo včeraj prvi krat. O njej pa sem že slišala, ko so mi pravili o dobroti gospe Persivala, ki je preskrbel njeni hčeri zdravniško oskrbo.

Gospa Catherick se sicer včasih čudno obnaša, vendar pa je drugače čisto dostojna žena. Videti je bila zelo potrta, ker se je izkazala govorica o povratku njene hčerke kot neresnična.

Gospa Catherick me zelo zanima, sem rekla.

vsled nemške zasedbe. Pozneje je bilo saarsko ozemlje priključeno francoskemu carinskemu sistemu in je dobilo francoski denar. Nato je prišla vrsta na gornjo Slezijsko, na najbogatejše rudno ozemlje evropskega kontinenta, na pokrajino, ki je bila stotletja nemška in ki ima za hvaliti svoj razvoj nemški delavnosti. Na pariški konferenci je želel Clemenceau priključiti gornjo Slezijsko brez nadaljnega razpravljanja Poljski, samo da more ločiti čim bolj Nemčijo od Rusije. Končno je bil sklenjen plebiscit. Z vojaškega, gospodarskega in političnega stališča je Poljska popolnoma pod francoskim vplivom: dati gornjo Slezijsko Poljski, je pomenilo jo izročiti francoski kovinski industriji. Toda kljub vsej stiski je prebivalstvo v ogromni večini, skoraj 60%, glasovalo za Nemčijo. Kljub takemu izidu glasovanja je bila skoraj vsa gornja Slezijska priključena Poljski, posebno pa del, ki je za kovinsko industrijo največjega pomena. Vse to pa ni nepopravljivo in bo v bodočnosti zopet poravnano, kajti Evropa bi nikakor ne mogla predolgo živeti v tem kaosu, ne da bi popolnoma razpadla. Toda tukaj je drugo dejstvo, katero se ne more poravnati ne izbrisati, namreč ponižanje premaganečega potom okupacije, ki traja že štiri leta in ki bo trajala v nedoglednost, kajti gotovo je, da Nemčija po petnajstih letih še vedno ne bo zmogla izpolniti nemogoče mirovne pogoje.

(Dalje na IV. strani)

Mali oglasi

SPREJME SE v službo v veliko hišo na deželi zanesljiv, pošten človek, srednje starosti, za prvega hlapca proti dobri plači in oskrbi. Moral bi biti zmožen nadzorovati drugo osebo ter znati vsa kmečka dela in nekaj vrtnarije. Več se poizve v Radobovici št. 40 v Sv. Petru na Krasu. 450

BABICA, diplomirana, sprejema od 12. do 16. Sprejema osebe na dom. Ljubezna oskrba. Tajnost. Corso Garibaldi 23. 451

KLADNO APNO za živino, redilni prah za krave, konje in prašiče, fluid za konje. — Zaloga v lekarji Il. Bistrica. 29/2

NE POZABITE si preskrbeti za Veliko noč zavetek črke Vondraček-ove cikorie, znamke „Miramar“. Zahtevajte jo povsod. 447

KAMJON Fiat 18 HP, skoraj nov, se prod. Rosetti 37, vratarica. 448

SREBRO, zlato in briljante plača več kot drugi Pertot, via S. Francesco 15, II. 45

KUPUJEM železo in druge kovine po najvišjih cenah. Via Molino grande 16. 394

AUTO BENZ, torpedo, v najboljšem stanju, dvojni rezervoar, se prodaja za nizko ceno. Rosetti 37, vratarica. 449

KRONE IN GOLDENARJE plačujem vedno dve stotinki dražje, nego drugi kupci. Via Ponderes št. 6, I. 44

GOSTILNA Maks Gulič, S. Maurizio 3, točl istreko in vipavsko vino po L. 4, domače po L. 5.20, kraški teran L. 6, za dom 40 cent. cene. Čez 5 l. cena po dogovoru. Domača kuhinja z gorkimi in mrzlini jedili. V zalogi vina via Seltfontane 23 iste cene. Svoji k svojim. 409

BABICA sprejema noseče, Ljubezna oskrba, tajnost zjamčena, Via Madonnina 10, II. 427

POSESTVO z gostilniškim inventarjem in koncesijo, se ugodno prodaja. Naslov pri upravnistvu. 433

DVONADSTROPNA HIŠA (138 m² zazidane ploskve) ob prometni cesti v Ljubljani, s tremi stanovanji po tri sove in kuhinjo in dvema podstrešima stanovanjima s sobo in kuhinjo se takoj prodaja za 288.000 Dinarjev. Proda se tudi zadaj ležeče gospodarsko poslopje, 20 m dolgo za 62.500 Dinarjev. Ponudbe nasloviti na: Angela Poženel, Ljubljana, Ilirska ul. 21/I. 437

POZOR! Krene, korale, zlato, platin in zobovje po najvišjih cenah plačuje edini grošlat Bellefi Vita, via Madonnina 10, I. 32

PRODAJALKA, spretna, boljša moč, se sprejme v manufakturno trgovino. Josip Verbič, II. Bistrica. 438

STOLICE se prodajo po ugodni ceni. Ogledati si ali pisati: Zuzzi, prosta luka, skladišče 18, vrata 18. 439

SPALNO SOBO in več drugega pohištva, prodam. Pojasnila v Sežani 80. 428

HIŠO z vrtom v Rožni dolini 106 pri Ljubljani, prodam za 120.000 Dinarjev, Hiša ima 4 sobe in 2 kuhinji. Stanovanje za kupca takoj prosto. Tavčer Katarina, Ljubljana, Na Rebru št. 15. 444

GLASOVIRJE, harmonije in orglje popravljiva in uglašuje Andrej Pečar, Trst, Via Molino a vento št. 5, III. 6

ZLAT, srebrn in papirnat denar se kupuje in prodaja po zmernih cenah. Menjalnica via Giacinto Gallina 2, (nasproti hotela Moncenisio). Telefon 31-27. Govori se slovensko. 25

EGIPTOVSKI profesor grafologije pove karakter in usodo življenja. Sprejema v ulici Gepa 10, od 4. aprila dalje v Gorici, via Boschetto št. 6, I. 446

ZAHVALA.

Za vse dokaze sočaja in narednega sočaja ob smrti našega nepozabnega brata strica in vsake gospoda kr. notarja v Podgradu

TOME ŠORLIJA

se najiskreneje zahvaljujemo.

Posebno pa gospodu županu, občinskemu tajniku, občinskemu odboru in duhovščini; zastopnikom tamonjše hr-nilnice in posojilnice, okrajnemu cestnemu odboru, gospodarski zadrugi, gospodnem učiteljem in učiteljicam, šolski mladini ter vsem nje go im drugom in prijateljem za darovane vence. Zahvaljujemo se godbenemu društvu iz Herpelj ter lokalnemu pevskemu društvu za krasne žalostinke in vsem gg. govornikom, ki so podali jasno sliko pokojnikovih ciljev in načel.

Zahvaljujemo se družini gosp. Jenko za nesebično požrtvovalnost ob zadnji uri pokojnikov ter vsem onim, ki so se tako množično udeležili pogreba in dokazali s tem, da so pokojnika ljubili in spoštovali.

TOLMIN-SV. LUCIJA-JAVORNIK, dne 23. marca 1923. (152)

ZAHVALUJOČI OSTALI.

147 ČEVLIARNA

FORCESSIN

Sv. Jakob

Via G. Caprin št. 5.

Velika izbira obuvala za moške, ženske in dečke.

Specialiteta: otroški čevlji

PODLISTEK

WILKIE COLLINS:

Gospa v belem

IZPOVEDBE WALTERJA HARTRIGHTS-A.

Ko sem se približala kočici, sem opazila, da je to bila kočica za ladjico. Pozneje, pa so najbrž hoteli napraviti iz nje nekako kočico za razvedrilo. Položili so v kočico klop, napravljeno iz jelkinih vej, nekaj priprostitih stolov in mize.

Vstopila sem, da se nekoliko odpočijem. Bila sem komaj minuto v koči, ko se mi je zazdelo, da slišim nekdo ječanje. Napela sem vso pozornost in poslušala. Zopet zaslišim tiso ječanje, ki je prihajalo izpod klopi. Imam sicer močne živce, ki jih gotovo vsaka malenkost ne pretrese, vendar sem ob tej priliki prestrašeno odskočila in zakričala; toda odgovora nisem dobila. Zbrala sem ves svoj pogum in pogledala sem pod klop, od koder je prihajalo ono stokaenje. V skrajnem kotu je ležal vzrok mojega strahu v obliki majhnega, črnega piščka. Uboga živalca je bilo zaviljena, ko sem jo poklicala, toda zgenila se ni z mesta. Odmaknila sem klop in stopila bliže. Oči so se mi obračale in opazila sem, da je ob strani krvav. Pogled na ubogo revno in nemo stvarco, ko je popol-

noma brez moči, je pač najbolj žalosten pogled na svetu. Dvignila sem ubogo živalco, kolikor mogoče nežno in jo vzela v naročje ter šla proti domu.

V predsobi nisem dobila nobenega. Šla sem takoj v svojo sobo, napravila sem iz svojega starega pajčolana posteljo za piščka in sem pozvonila. Prišla je takoj hišna oskrbnica in ko je opazila piščka, je pobledeła.

Ti moj Bog! je zaklicala, to pa je pišček gospe Catherick!

Čigav pravite, da je? sem vprašala v največjem začudenju.

Pes gospe Catherick. Zdi se mi, da poznate gospo Catherick, gospi Halcombe?

Osebnost je ne-poznam. Slišala pa sem o njej. Ali biva tu? Je dobila kake vesti o svoji hčerki?

Ne gospi Halcombe. Ona je prišla k nam da poizve, ali mi kaj vemo.

Kedaj je prišla?

Se-le včeraj. Rekla je, da je slišala, da je nekdo videl v tem kraju neko tukjo, ki je bila po opisu podobna Ani Catherick. Mi pa nismo o tem nič slišali in tudi v vasi ni vedel nihče povedati o tem. Gospa Catherick je prinesla s seboj tega piščka in ko je šla proč, je tekel tudi pišček za njo. Najbrž se je pišček izgubil in gotovo ga je kdo pomotoma obstrelil. Kje ste ga našli, gospi Halcombe?

Našli, gospi Halcombe?

Meje zasedbe so bile v versailleski pogodbi jasno določene, toda postopno so bile zasedene nove pokrajine. Marca leta 1920, je Francija brez privolitve zaveznikov zasedla dve važni nemški mesti Frankfurt na Majni in Dornstadt. Ker sem takrat kot ministrski predsednik stal na čelu italijanske vlade, sem dvignil proti temu odločen protest, kateremu se je priključila tudi angleška vlada. Leta 1921, ko Nemčija ni mogla sprejeti gotovih nemogočih pogojev, so bila zasedenost mesta Duisburg, Ruhrort in Düsseldorf, sedaj pa vsa ruhrska kotlina. Po mirovni pogodbi francoska vojska ne bi smela biti v saarski kotlini, toda vendar je tam. Okupacijske zone so sedaj odvisne izključno od volje in zahtev francoske kovinske industrije.

Z Nemci se ni postopalo samo kakor s premaganim narodom, temveč brez vsakega ozira na njegovo lastnost, čast in ponos. Prisiljeni so bili dati ženske za okupacijsko vojsko, plačati njene zabave in sport in trpeti vsako vrsto psov in poniževanj. Ne da bi se spušcal v razburjenje podrobnosti o postopanju okupacijske vojske in o njeni brezmejni razsipnosti, hočem samo omeniti, da je v teh dveh letih stala več v zlatih markah nego vsa nemška armada v času, ko je Nemčija predpostavljala največjo vojaško državo sveta.

Toda tukaj gre še za eno zelo koščko točko, ki se tiče vsega človeštva in ne samo odnosa med Nemčijo in Francijo. V nemški mesta ob Renu, ki spadajo med prva kulturna mesta sveta in katerih prebivalstvo se nahaja na zelo visoki duševni stopnji, je Francija poslala brezštevne črnokožce. Nemška oblasta so bila prisiljena ne samo plačati vse stroške okupacije, temveč dati afrikanim črnecem, ki so bili pred kratkim še ljudje, nemške ženske na razpolago. Francija je poslala na Ren celih 17 polkov črnokožcev iz centralne Afrike, rumenokožcev čiste malajske plemena z Madagaskarja, Indokitajcev mongolskega plemena, temnokožcev iz severne Afrike, Arabcev in Berberov.

Voja ima svoje hude potrebe, in nihče ni protestiral, ko so entente države poslale v Evropo temnobarvne vojake v boj proti Nemcem. V vojni gre samo za en cilj: za zmago. Premaščani v zadnji vojni so to spoznali v svojo škodo. Zmagovalci so pozabili vse svoje obljube in zakrivilji v imenu pravice in mirovni pogodbe najbolj sramotna dejanja.

Toda v mirnih časih so dolžnosti nasproti civilizaciji in človeštvu, ki se morajo upoštevati kot življenjski pogoj človeške družbe. Izgredi temnokožnih vojakov ob Renu so ponižujoči za premagance. Nemčija se bo lahko vedno sklicevala na to, da ni kot zmagovalec nikoli zakrivila takih činov, kakor jih sedaj počenja entente narodi, kateri so proglasili, da so se združili za priobitev pravice in pravičnosti. Ko bi bila Amerika izgubila vojno, kaj bi bila mislila o Nemcih, če bi bili ti zasedli Boston ali Chicago z divjaki iz Kameruna, Togolanda, vzhodne Afrike ali nove Gvineje? Vem, da se Ameriki ni bati ničesar, toda ravno zavest njene moči bi jo morala navdati s še večjo zavestjo odgovornosti.

Dobil sem ganljiv proglas od Zveze nemških žena, ki se je obrnila na me s prošnjo, naj uslišim njen bolesten klic. Globoko sočustvujem s trpljenjem teh nesrečnic. Ceravno sem odločen sovražnik nemškega imperializma in nemškega militarizma, ne morem misliti brez zgražanja na to, da se počenja proti premagancem neskončno hujše, neskončno nesramnejše stvari, nego so one, o katerih se trdi, da so jih Nemci zmogli. Mi smo vstali z orožjem v roki proti Nemčiji in smo žrtvovali kri in življenje naših sinov v trdi veri, da unicujemo gospodstvo moči; nismo mogli predvideti, da pripravljamo še hujše in da se bo prelilo toliko krvi in naredilo toliko gorja. Jaz ne morem sedaj narediti nič drugega, nego nasloviti na me naslovljeni proglas na senat Zedinjenih držav. Vprašanja človeške časti, katera se tičejo enako vseh narodov, in Amerika, ki razpolaga sedaj z največjo močjo, ima tudi največje dolžnosti.

Po izjavah, ki jih je dala Francija januarja 1922. Društvo narodov je tedaj razpolagalo z vojsko 38.000 častnikov in 690.000 mož. Zdrževala je torej s prebivalstvom, ki je po številu približno enako italijanskemu, trikrat tako veliko in morda štirikrat bolj pripravljeno vojsko, najstrašnejšo, kar jih je kedaj obstojalo v mirnih časih. Od teh 690.000 mož, jih je, po podatkih francoske vlade, 150.000 potrebnih za izvršitev mirovni pogodbe, 205.000 jih je v kolonijah in 350.000 v Franciji. Francoska vlada smatra torej, da je potrebno za izvršitev mirovne pogodbe 150.000, to je več kot tri tretine cele ameriške vojske; in Zedinjene države imajo trikrat toliko prebivalstva kakor Francija. To je ogromno število, posebno če se pomisli, da Nemčija nima več redne vojske in da razpolaga samo s 100.000 plačniki brez topništva, brez aeroplanov, brez tankov in generalnega štaba. Na vsak način pa ima Francija dovolj francoskih vojakov. Zakaj pošilja torej v Nemčijo kolonijske čete, zbrane izmed najnižjih in najmanj vrednih plemen? Ali je potrebno v jamstvo absurdne garancije, vsiliti nemškemu narodu absurdno vladavino?

Brezmejna žalost nas navdaja nas vseh, ki smo se borili in trpeli za demokratsko Francijo proti imperialistični Nemčiji. Toda resnica bi se morala povedati našim prijateljem še bolj jasno nego pred našim sovražnikom. Ceravno je to zelo žalostno, ni več čas molčati o teh stvareh, ki ogrožajo obstoj civilizacije same in so vzrok neizbrisne mržnje in večnih bojev v Evropi. Mi hočemo odpraviti in pozabiti nasilje in mržnjo, to za pričakujemo od skrajno demokratske in skrajno humane Amerike prve besede pravičnosti in miru. Spriču ruševin Evrope se lahko Amerika smatra za čuvarka najvišjih načel svobode in demokracije. Sredi srednjeveške reakcije v Evropi dviga Amerika visoko čit človeških načel, ki predstavljajo pridojbeve stoletij. Senat in kongres Zedinjenih držav bi morala s svečano manifestacijo potrditi pravice človeške morale in civilizacije. Onadva imata pred seboj največjo nalogo, ki ji bila kedaj dana kakemu modernemu narodu. Ker zastopniki Zedinjenih držav ne bodo govorili samo v imenu Amerike temveč vsega sveta. Nič ni višjega in vrednejšega nego zastaviti moč in bogastvo za zmago miru in pravičnosti.

Književnost in umetnost

Lepa velikončna darila so knjige naše založbe v Trstu: Pregelj, *Olebanus Joannea*, cena L. 5,60 (glej oceno v zadnjem Zvonu!), Fr. Bevk, *Farsa*, cena L. 5,20, Stanko Majcen, *Za novi rod* (glej oceno v zadnjem Učitelju, listu!) in *Jadranski almanah za leto 1923*, cena broš. L. 6,60, eleg. vez. L. 10. — Dobe in naročajo se v slov. knjižarnah v Trstu in Gorici.

Gospodarstvo

NAŠA GOVEDOREJA.

Ogromna večina našega ljudstva v Italiji se živi od obdelovanja zemlje in živinoreje. Le malo je industrijskih krajev kot na pr. Solkan, Miren itd., kjer si naši ljudje služijo svoj kruh z gotovo obrtjo; nekaj jih je zaposlenih po tovarnah.

Važen vir dohodkov bi morala biti našim krajem — govedoreja. Velikanski pomen govedoreje za posamezne dežele, države naj nudi sledeči primer: V Nemčiji rede po današnjih statistikah okroglo 9 milijonov krav-molznice. Statistika pravi nadalje, da vrednost mleka, ki ga pridobe Nemci letno od teh krav-molznice, presega vrednost vsega letno pridobljenega neobdelanega železa in premoaga! Samo pomislimo na gospodarski boj med Francozi in Nemci v ruhrske kotline, ki je silno bogata premoga in železne rude in pred očila nam bo bolj jasno omenjena statistika ogromno vrednost, katero ima nemško ljudstvo v svoji govedoreji.

Nobena druga domača žival ne obsega kot predpogoj za blagostanje poljedelca toliko gospodarskih vrednot, kot ravno goveja živalina. Ta nudi našemu poljedelcu vse svoje moči kot sodelavka na polju in drugod. Hrani ga, ga obuva in mu gnoji polje.

Krma, ki jo porabi goveja živalina — razven v prvi mladosti — je taka, da bi je ni mogel porabiti v boljše svrhe, nego ravno samo za krmo. Trava, seno, slama, plevel bi v nobeni drugi predelavi ne donesli enakih produktov, kot se ravno dosežejo s predelavo krme potom goveda v delo, meso, mleko. S prasičerejo je še malo drugače. Ako hočemo opiti prese, mu moramo dati koruze, krompirja. Koruza, krompir pa služita tudi kot važna hrana za človeka; na drugi strani zamoremo izdelovati iz krompirja recimo razne alkohole. Kar se torej rabi kot krma pri prasičereji, se da celo predelati potom industrije v razne druge produkte. Medtem ko krma goveje živine trava, seno, slama, plevel ne zamore služiti za drugo, nego samo za krmo. In za vse to nam daje goveja živalina toliko dragocenih produktov. Celo odpadki — gnoj. Kdo si more brez tega misliti pametnega poljedelstva. Po nekaterih krajih cenijo izobraženi poljedelci po obilnosti in oskrbovanju gnojnega kupla.

Od česa je odvisen prospan živinoreje? Prospan živinoreje je odvisen od veselja živinorejca, s katerim skrbi za svoj hlev, od njegove zmožnosti in razumnosti, da zna preueniti prednosti in pogoje živali, od njegove marljivosti in ne navsezadnje tudi od dežele, države v kateri živi, ki grede povsod živinorejcem na roko.

Slovenski kraji v Italiji, kateri so po večini gorati, so posebno ugodni za živinorejo. V kakšnem stanju se nahaja naša današnja govedoreja? Ni posebno razveseljujoča. Cesar nam ni odnesel avstrijsko rekviriranje, to nam je odnesla bojna furija, ki je divjala v delu naše dežele. O smotnosti govedoreje v naših krajih ne moremo govoriti. V porušenih krajih se je sešla goveja živalina iz vseh vetrov, o enotni pasmi, ki je predpogoj razvoju vsake živinoreje, ni pri nas ne duha ne sluha. Tudi drugi naši kraji, ki niso bili po vojni porušeni, nimajo enotnih pasem. Redi se vse, kar leze in grede. Smoteno govedorejo si bomo morali v naših krajih sešle na novo ustvariti. Kdor bi opazoval našo govedorejo ter pozna švicarsko, nemško, holandsko, bi se gotovo izrazil, da je naša govedoreja na zelo nizki stopinji: manjka ji vsaka smotnost.

Važen vir dohodkov, ki naj nam bi jih donesla naša govedoreja, ob takih razmerah, skoro popolnoma usahne.

Kako od pomoči? Najpoprej in najbolj nujno je, da dežela izda zakon, kakšne pasme naj gojimo! Ali bo ostalo ne Tolminkem Celjansko plemo, ali ne, ali ostanje iste pasme po zakonu določene, kot so bile pred vojno, ali ne. Radi Celjanske pasme na Tolminkem se vrše velike debate, pišejo se o tem ozlo bele brošure, ali vprašanje pasem se v naši deželi še ni rešilo.

Zakaj gojimo enotne pasme? Ali ni morebiti vseeno, da gojimo, kot se to sedaj dela v porušnem delu dežele, kjer vlada ena mešana masa vseh mogočih pasem? Pod besedo pasma razumemo skupino živali istega rodu, ki se po gotovih nebitnih znakih razlikujejo od živali istega rodu, ter svoje posebne lastnosti gotovo podedujejo tudi na zarod. Razločujemo pasme, ki so dobre za mleko, pasme, ki so posebno dobre za delo in pasme, ki se dajo posebno lahko opiti. Ako imamo kravo pasme, ki je posebno dobra za mleko, smemo upati, da se bo ta dobra lastnost prav gotovo prenesla tudi na zarod. Pri izrazitih pasmah se z gotovostjo podedujejo lastnosti pasme tudi na zarod. Ni pa tega pri takozvanih podeželjskih kravah mešanih pasem. Recimo, da se najde tudi med temi dobra krava-mlečnica, ali vprašanje je ali bo prenesla to svojo dobro lastnost tudi na zarod, kar se gotovo zgodi pri kravah, ki pripadajo izrazitim mlečnim pasmam. Ves prospan živinoreje leži na dejstvu, da podedujejo živali prav z gotovostjo svoje bodisi privzgojene, bodisi stalne, dobre lastnosti tudi na zarod. To se pa prvič samo pri izrazitih pasmah. Zato je prvi predpogoj za dvig naše govedoreje iz sedanjega njenega stanja, da dežela izda zakon, kakšne pasme naj polagoma vpeljemo!

Ko se bo to zgodilo, bomo morali gledati, da dobimo v naše občine dobre plemenjake. Kar se sedaj redi v naši deželi pod imenom plemenjaka, je večina nestvor. O tem enkrat pozneje. Seveda nam bo morala iti dežela na roko potom zakona, če že ne drugače, da bodo počasi pripuščeni samo licencirani plemenjaki.

Važno sredstvo, da bi se pričela naša govedoreja po malem boljšati, je tudi boj proti kužnim boleznim. «Gospodarski list» je že večkrat opozarjal, kako se ubranimo kužnim boleznim v naši deželi in bo to vedno storil, ko se bodo pojavljale med našo govejo živino kužne bolezni.

Izboljšanje naših senožen in pašnikov, tudi to spada v elabo pglavja naše govedoreje. Koliko se v tem pogledu greši!

In navsezadnje spada k umni živinoreji tudi — zavarovanje goveje živine. Tudi na tem polju ne smemo zaostati za drugimi pokrajinami. Imel sem priliko opazovati naše živinorejce, ko jih zadene nesreča, da jim pogine kaka goved. V takih dnevih se jim nekako iz obupa porajajo misli na — izselitev. In neredno krat je taka nesreča vzrok, da prime naš človek za potno palico, da zapusti košček očelove zemlje in gre v daljni svet iskati lepše sroče.

Po teh razmotiranih pridemo do zaključka, da manjka naši govedoreji mnogo, skoro bi rekli vse, da bi jo zamožili primerjati z govedorejo drugih dežel. Dežela mora najprvo vzeti krepko vajeti v roko, da izda zakon, kaj naj se sploh v naši deželi redi ter da

priskoti tudi materijelno na pomoč pri naku-povanju plemenjakov. Naši živinorejci pa si bodo morali organizirati medsebojno pomoč v živinorejskih zadruhal.

Živinodržavnik Josip Gerbič.
(«Gospodarski list»).

Rogaška Slatina. Pri vsem tem, da smo Slovenci z novo opredelitvijo Evrope toliko — morda izmed vseh narodov največ — izgubili, smo vendar tudi marsikaj pridobili oziroma vsaj rešili. V prvi vrsti velja to za našo severno mejo, za bivšo Spodnjo Stajersko. Ne samo da so nam naši bivši gospodarji naše ljudstvo, posebno v mariborskem in pljuškem političnem okraju, že skoraj popolnoma izvil iz rok, tako da je govorilo sicer še slovensko, čutilo pa večina na našem ozemlju vsaj vseh tistih krajev, ki so se jim zdeli tega vredni. Tako so polagoma prišla v njih roke tudi vsa zdravilišča, kopališča in letovišča, katerih ima ta prelepa zemlja toliko in po katerih je od nekdanjega slovena. In uspejo jim je, da mnogi rojaki že s sosede Kranjske niso prav vedeli, da so «Römer-Bad», «Markt Tüffer», «Neuhaus», «Radein», «Rohitsch-Sauerbrunn» popolnoma slovenski kraji, ležijo sredi najčistejše slovenske zemlje in nič drugega nego naše Rimske Toplice, Laško, Dobrna, Radenci in Rogaška Slatina. Osobito se jim je bila «pri-srca» Rogaška Slatina, ta «ponos in biser slajerske dežele»; saj je to zdravilišče po svojih čudovitih vrelcih že pred sto leti zaslovelo ne le po vsi Avstro-Ogrski, ampak po vsem svetu: bali so se za «nacionalni karakter» tega dragulja tako, da niti na slovenskih etiketah slatinskih steklenic ni smelo stati slovensko ime tega kraja. Nekaj pa jim je bilo priznati: posvetili so Slatini tudi drugače vso svojo ljub-bezen in ko je prešla po preobratu v naše roke, ni bilo dvoma, da smo pridobili v njej ne samo prvo zdravilišče Jugoslavije, ampak tudi zdravilišče, ki se lahko meri ne le po učinku svojih vrelcev, nego tudi po komfortu z vsakim drugim svetovnim kopališčem in letoviščem. Nekateri malodušneži so sicer obupavali, češ da bo Slatina čeprav je postala državno zdravilišče, zdaj propadla, ker so ji mimogrede odpadli njeni dosedajni posetniki pretežno s severa; toda kmalu se je izkazalo ne le da ima tudi Jugoslavija sama dovolj ljudi, ki zmorejo te vrhu vsega nikakor ne pretrpane cene (saj jim služijo za podlago vsesoki ljubljanske), ampak po nekaterih nekoliko manj eretnih poskusih tudi to, da zmoremo i mi ljudi, ki znajo tako ogromno podjetje voditi tako srečno in spretno, kakor le katerikoli tujec. Že leta dvajsetega je bila Slatina spet polna, lanskega sezona pa je prekosila po številu gostov celo vs predvojnjo. Posebno je tudi poraslo število rojakov oboje hnarodnosti iz Julijske Krajine. Kdor pride z liri, se mu morajo naše cene zdeti naravnost otročje. In za Slovenca mora biti vendar tudi še dvojen užitek, če vidi, da je vse to razkožje in ves ta sijaj sredi prekrasne pokrajine res pristna slovenska last. — Is.

Borzna poročila.

Valuta na tržniški trgu.

	Trst, dne 28. marca 1923.	
ogrski krona	0,40	0,50
avstrijska krena	0,0285	0,0310
čehoslovaške krene	60,30	60,70
dinarji	20,60	20,90
lejt	9,50	10,25
marke	0,0975	0,1015
dolarji	20,10	20,25
francoski franki	133,50	134,00
švicarski franki	373,00	374,00
angleški funti papirnat	94,70	94,95

DAROV!

Ker se ni mogel udeležiti pogreba pok. notarja Toma Sorlija daruje dr. Matej Pretner L. 50 za »Solsko društvo«.

Igralno omizje v Vipavi nabralo dne 25. 3. 1923 L. 14 za Solsko društvo.

G. Povh Alojz daruje L. 5 »S. društvo«.

To in ono

K potresa v Jugoslaviji. Najnovejši potres v srednjem delu Jugoslavije je že drugi večji potres, ki se je prigodil tekom zadnjega leta. Dočim je bilo glavno območje prvega potresa v Severni Srbiji, je nastopil zadnji potres po dosedanjih potocih najmočnejše po južni Dalmaciji, Hercegovini in Bosni.

Ozemlje Jugoslavije je potresom jako podvržen svet in sicer skoro v vsem obsegu. Kaj je preživela L. 1895. Ljubljana, nam je še vsem dobro v spominu; malo let prej je zadel hud potres Zagreb. Iz zgodovinske dobe se pogostoma poroča o hudih potresnih katastrofah. Navedemo naj le najbolj znane primere. Častitljivi, stari Dubrovnik je podlegel silni potresni katastrofi, ki ga je zadela dne 6. aprila l. 1667. Velika večina hiš v Dubrovniku se je oni strašni dan popolnoma razsula, nič manj ko okrog 4000 ljudi je našlo smrt pod razvalinami. Od tega udara se mesto ni več popolnoma opomoglo. Sedanji potres ima svoje središče v okrožju Popovega polja, kar je v neposredni bližini Dubrovnika.

Drugi zelo znan primer je Skopje. Južna Srbija s svojim sosedstvom je tudi jako živahno potresno ozemlje. Skopje je leta 518. silen potres popolnoma razdejati in prav tako tudi mnoge druge utrjene kraje v bližini. Cesar Justinijan je prepustil razvaline njih usodi in dal zgraditi novo mesto tamkaj, kjer stoji še danes.

V bližini Jugoslavije je posebno nevarno marsekarsko morja in Carigrada. Veliki potresi so se tu dogodili že nešteto krat. Da so si Turki osvojili svojo prvo postojanko na evropski strani, stoji na pr. v zvezi s potresom. Dne 2. marca l. 1348. je namreč strahovit potres popolnoma razrušil mesto Kalipolis ob Dardanelah, prebivalci so zbežali na ladje. Tedaj pa so hitro prišli Turki z maloazijske strani ter kratkoma zasedli razdejano mesto, ga znova utrdili in ostali v njem, na protest bizantinskega cesarja pa so odgovorili, da so se naselili na mestu, po potresu povsem razdejanem in zapuščenem.

Historičnih primerov potresnega razdejavanja imamo še mnogo. Toda zanimiveje je vprašanje, zakaj je v Jugoslaviji toliko potresov, v čem tiči temu vzrok. Treba je namreč naglasiti, da so mnoge dežele in države na svetu, ki potresov sploh ne po-

znajo. Tako na pr. so potresi jako redki v ravni Severni Nemčiji, ne poznajo jih tudi v Rusiji, razen v bližini Kavkaza, prav tako jih ni v Sibiriji. Tudi Afrika se nikdar ne trese razen v najhujšem severovzhodnem delu. Tem bolj pa potresi obiskujejo Ameriko, vzhodno in južno Azijo z otoki ter južno Evropo. Po teh predelih pa nastopajo po večini mnogo strahovitejši potresi nego so najhujši v Jugoslaviji, kajti tam se dogajajo po večini v zvezi z vulkanskimi izbruhi. Potresi v Jugoslaviji pa so drugačne prirode. Površina, ki tvori ozemlje Jugoslavije, je namreč še vedno nemirna, ni še umirjena; v njej se ob velikih prepokah od časa do časa zgane del površine in se premakne za spoznanje, da se strese vse na njem. Vsem mladim gorovjem, kakor so tudi jugoslovenska, je lasten tak nemir. Pojav je približno tak, kakor, če se pod ledom voda vsuši ter začne led nad njo pokati in se posamezne plešče zdaj udirajo, zdaj zopet pod pritiskom nekoliko dvignejo. Ves Balkan od Alp in Adrije pa do Egejskega in Črnega morja je še v notranji napetosti, ki proži stresljaje, zdaj na enem, zdaj na drugem koncu. To gibanje se konča in umiri komaj v nepreglednih tisočletjih. Najnovejši potres tedaj ni bil niti prvi, niti zadnji.

Trdka F. PRIMAS & P. GIULIANI

Zaloga bencina, petroleja, mineralnega olja, mazob, mazil, karbida, aparatov za plin na bencin in petrolej i t. d. i. t. d.
Zastopstvo in zaloga za gorisko okrožje ital. družbo za petrolej «Nafte» s sedežem v Genovi, z vplačano glavico L. 200.000.000.
Začasni uradi in skladišča v Via Garibaldi 18, zaloga na miranski cesti (Južni kolodvor).
Naznanja svojim cenjenim odjemalcem, da se bo preselila s koncem meseca marca v Via Cresspi 8, pritličje (hiša Angelini).
V nadi, da ji bodo množestveni odjemalci ohranili svoje zaupanje in naklonjenost kakor do sedaj, se podpisana toplo priporoča.

PRIMAS & GIULIANI 15/4

Ivan Mihelčič

Trst — Via S. Francesco št. 10 — Trst
Kupuje staro železo, lito železo, medenino, baker in druge kovine kakor tudi stare nerabljive stroje in kotle in jih plačuje po visokih cenah. (39)

Najvišje cene plačujem za

K O Ž E
kun, zlatič,
lisic,
dihurjev, vider,
jazbecov, mačk, ve-veric, krivov, divjih in domačih zajcev.

D. WINDSPACH

Trst, Via Cesare Battisti št. 10
II. nadst., vrata 16 35

Sprejemajo se pošiljatve po pošti.

TVRDKA GELOSA BENIAMINO & FIGLI

POHIŠTVO

lastnega izdelka v vsakem slogu. — Velika izbira
popolne opreme za hiše, pisarne in gostilne.
Brezkonkurenčne cene

Trst — Viale XX. Settembre 35 — Trst
(palača Eden)

Telefon 34-34 bis

(87)

Telefon 34-34 bis

JADRANSKA BANKA

CENTRALA TRST

Delniška glavica L. 15.000.000 Rezerve L. 5.100.000

Podružnice: Opatija, Zadar, Dunaj.

Afilirani zavodi: Jadranska Banka Beograd in njene podružnice: Bled, Cavtat, Celje, Dubrovnik, Ercegnovi, Jelsa, Jelenice, Korčula, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Novisad, Prevalje, Sarajevo, Split, Šibenik, Tržič, Zagreb.

NEW-YORK: Frank Sakser State Bank
VALPARAISO: Banco Yugoslavo de Chile

Izvršuje vse bančne posle.

PREJEMA VLOGE

na hranilne knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje po 3 1/2 %.
Na odpoved vezane vloge obrestuje po najugodnejših pogojih, ki jih sporazumno s stranko določa od slučaja do slučaja.

Daje v našem varnostno predale (safes)

Zavodovi uradi v Trstu:

Via Cassa di Risparmio št. 5 — Via S. Nicolò št. 9

Telefon št. 1463, 1793, 2676.

Knjazica postuje od 9.30 do 12.30 in od 14.30 do 16.

KONC. ZOBOTEHNIK

R. COVACICH

sprejemajo zopet od 9—13 in od 15—19

Trst, Via Valdirivo 33

(nasproti kavarne „Roma“)

EGIDIO CICIGOI & Cⁱ

— GORICA —

Via Cesare Lombroso 5 (prej via Leonl)

ima vedno v zalogi (15/4)

nove kočije, koleslje, mesarske vozove (Vagerle), žardinere.

Veliki popusti. Izvršujejo se vsa dela po naročilu.

Uvozna in izvozna trdka

Debiasio & Domenis

Skladišča: Trst, via Coroneo 13, tel. 12-34
prosta luka št. 4, pritličje

opozarja na novodošle velike partije steklenic, porcelane, emailirane kuhinjske posode najrazličnejših šip v originalnih zabojih in opletenih českih steklenic

po najnižjih konkurenčnih cenah.

Vse blago je češkega izvora.

Najstarejši slovenski denarni zavod.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poročilvom

uraduje v svoji lastni hiši

ulica Torrebianca št. 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje

po 4 %

večje in stalne vloge po dogovoru.

Daje posojila na vknjižice, menjice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.

Uradne ure za širanke od 9 do 13.

Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt

Št. telef. 25-47.